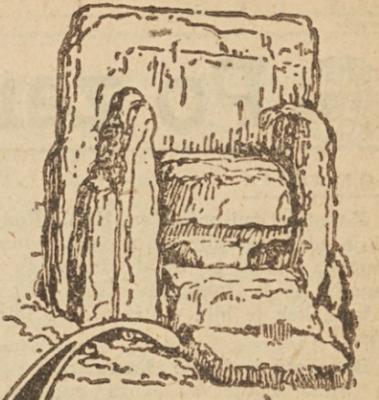

9. 11. 1944 / 2154

Koroška

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cena:
za naročnike mesečno 90 grošev
posamezna številka 25 grošev

Kronika

Leto III.

Celovec, 21. februarja 1947

Številka 8

Sklepi londonske konference

V petek je na zasedanju namestnikov zunanjih ministrov govoril jugoslovanski zastopnik dr. Wilfan, ki je prečital spomenico jugoslovanske vlade in branil jugoslovanske zahteve po priključitvi Koroške in delov Stajerske k Jugoslaviji. Dr. Wilfan je dejal, da plebiscit leta 1920. ni rešil še danes spornega vprašanja. Zaradi preganjanja Slovencev je plebiscit iz leta 1920 izgubil vsak pomen. Dr. Wilfan je tudi povdaril, da pri volitvah leta 1945 Slovenci niso nastopali s samostojno listo, ker je bila pri volitvah postavljena zahteva, da se vprašanje meja ne sme načeti. Tako so bili vsi kandidati prisiljeni podpisati znano izjavo o nedeljnosti Koroški. Koroški Slovenci so bili vsled tega prisiljeni voliti kandidate, o katerih so mislili, da bodo najuspešnejše zastopali njihove interese. Če se vse to upošteva, je avstrijska trditev, da so se Slovenci pri teh volitvah izrekli za nedeljeno Koroško brezpredmetna. Dr. Wilfan je tudi pribil, da je geslo o nedeljnosti Koroške samo politično sredstvo za preganjanje Slovencev. Kot dokaz preganjanja in zoperstavljanja je navedel, da še danes ni na Koroškem dovolj učiteljev, ki bi obvladali slovenski jezik, še manj pa slovenskih učiteljev.

Dr. Gruber je poizkušal zavrniti Wilfanove očitke o plebiscitu, katerega je priznala takratna jugoslovanska vlada, katere predsednik je bil Nikola Pašić. Glede volitev leta 1945 pa je rekel, da so Slovenci prostovoljno umaknili svojo listo. Šicer pa po Gruberjevem mnenju za takratne volitve ne odgovarja avstrijska vlada, temveč zasedbene oblasti.

Nato je sovjetski zastopnik Gusev vprašal dr. Gruberja, zakaj navaja avstrijska vlada v svoji spomenici, da je na Koroškem 26 tisoč Slovencev, ko je Hitler leta 1942 s posebnim odlokom odredil izselitev 50 tisoč koroških Slovencev. Dr. Gruber je dejal, da se to število bržkone nanaša tudi na Slovence na Kranjskem. Po tem odgovoru je dr. Wilfan zapustil dvorano, nakar so namestniki zunanjih ministrov nadaljevali z izpraševanjem avstrijskega zastopstva.

Reuter poroča iz Londona: Namestniki zunanjih ministrov v Londonu so se zedinili v mnenju, da sme Avstrija organizirati armadi podobno formacijo in da ji tudi uporaba letal ne bo prepovedana. Če tudi niso še določili podrobnega načrta avstrijske armade, so se zastopniki zunanjih ministrov vendar zedinili v členu 12., ki pravi, da sme imeti Avstrija gotovo število vojaštva. Ta člen je bil izročen vojaškemu pododboru, ki se bo posvetovalo o predlaganem številu vojaštva.

Zastopniki zunanjih ministrov so se zedinili tudi v tem, da ne smejo osebe, ki ne bodo vključene v avstrijsko armado prejeti nikakega vojaškega poduka.

Popolno soglasje je bilo doseženo v točki, ki ugotavlja orožja, katere so Avstriji v povojnem času prepovedana. Vse države so edine v tem, da Avstrija ne sme imeti atomskega orožja, brezpilotnih in dalekostrelnih izstrelkov, morskih min, torped v vozači, podomornic, motornih torped, artilerijskega orožja, katerega izstrelki bi lahko dosegli daljavo več kot 30 km. Prav tako ne sme imeti strupenih plinov, niti ne sme delati z njimi poizkuse.

Zastopnik Sovjetske zveze je k besedi »atomsko orožje« predlagal še dodatek »in druga sredstva masovnega uničevanja«, kot je to zapopadeno v sklepu Organizacije združenih narodov od 14. decembra 1946. Telega predloga ostali niso sprejeli z utemeljitvijo, da je ta pojem premalo določen. Končno so sprejeli britanski predlog, po katerem imajo zavezniški pravico prepove-

dati vsa orožja, ki bi služila masovnemu uničevanju in bi jih v bodoče znanstveniki odkrili.

Sovjetska zveza in Francija sta zahtevali, da bi Avstrija vsako leto objavila število svojih čet, čemer pa Velika Britanija in Amerika nista pritrđili. Zastopnik Združenih držav je bil mnenja, da je bolje, če tako zahtevo postavi mednarodna organizacija UNO, zastopnik Velike Britanije pa je pristavil, da bi lahko taka zahteva vodila do objavljanja napačnih števil.

Zastopniki zunanjih ministrov so se zedinili tudi v nadaljni vojaški klavzuli, ki prepoveduje Avstriji posest ali izdelavo vojnega materiala, ki ne bi bil nujno potreben za pod točko 12. določene enote in vrste orožja. Prav tako je Avstriji prepovedana gradnja potniških letal po nemških ali japonskih patentih. Vse ostale vojaške določbe so bile vrnjene vojaškemu odboru.

Pri razgovorih za določitev mirovne pogodbe z Avstrijo so se zastopniki zunanjih ministrov v marsičem sporazumeli, vendar je ostalo še mnogo točk, ki jih bodo morali zunanji ministri sami rešiti na mednarodnem sestanku marca meseca.

Te točke so v glavnem:

1. Ali naj mirovna pogodba vsebuje iz-

javo, da Avstrija ni odgovorna za udeležbo v vojni.

2. Naj bo Avstrija priznana kot osvobodjena država ali ne.

3. Ali naj bodo v pogodbo vnešene samo štiri velesile ali tudi ostalih 18 držav.

Nemčija ne bo podpisala

Wiesbaden, 18. febr. (UP) Ministrski predsedniki osmih nemških držav, ki so pod britansko in ameriško zasedbo, so se pri svojih razgovorih v Wiesbadenu zedinili, da ne bodo podpisali nemške mirovne pogodbe. V slučaju povabila k moskovski konferenci tudi tega ne bodo sprejeli. Istočasno so sklenili, da bodo štirim velesilam dali na razpolago vsa potrebna poročila, vendar zunanji ministrom ne bodo stavili nikakih posebnih predlogov.

Ministrski predsedniki stremijo za tem, da bi velesile na osnovi moskovskih sklepov sestavile mirovno pogodbo jo podpisale in same objavile nemškemu narodu. Ministrski predsedniki so se zedinili tudi v tem, da bodo še nadalje zadrževali zblizanje z vzhodnim področjem Nemčije in sicer toliko časa, da bodo zavezniški končno določili, ali bo Nemčija deljena, ali pa bo dobila osrednjo vlado.

Zemljiška reforma

Želja po zemlji, želja po dobri in boljši zemlji je bilo že od nekdaj gibalno posameznika, bila je ta želja gibalna sila celih narodov.

Ko so narodi živeli še kot pastirski narodi in je bilo zemlje še dosti, ker je bilo število prebivalstva malo, še ni bilo lastnikov zemlje. Pa tudi pastirski narodi so potrebovali vedno večja in vedno nova ozemlja, ko so se razmnožili in so njih potrebe bile vedno večje in je bilo zato tudi število njihove živine vedno večje.

Že pastirski narodi ali nomadi so tako zadeli ob svoje sosede. Zaradi zemlje je tako že takrat prišlo do bojev med narodi.

Kaj je gnalo narode od vzhoda in severa proti jugu in zapadu? Samo želja po novi, želja po boljši zemlji.

Ako vržemo v mirno vodo kamen, nastanejo valovi, ki se širijo vedno bolj od mesta, kjer je padel kamen v vodo. Tako ali podobno je bilo tudi s preseljevanjem narodov. Prebivalstva zahodne Azije in vzhodne Evrope se je polastila želja po novih ozemljih in en narod za drugim je preganjal prvotne prebivalce z njihovega ozemlja. Preseljevanje je zavzemalo tako vedno širši krog.

Zaradi preobljudenosti ja nastalo pomankanje poljedelske zemlje. Ob Severnem morju je morje preplavilo in za vedno zalilo velike površine pašnikov. Mrzle vremenske razmere so vzbudile pri celih narodih željo poiskati si toplejšega naselja.

Začelo se je preseljevanje narodov, preseljevanje milijonov ljudi, ki je trajalo nekaj sto let. Smer večine teh preseljevanj je bila sončna Italija in plodne ravnine severne Italije. Niso pa vsi narodi Italije dosegli. Tako so si narodi sami delili zemljo, bila je to ena največjih agrarnih, to je zemljiških reform.

Veliko razdeljevanje zemlje nam opisuje tudi sv. pismo, ko je po prihodu v obljubljeni deželo razdelil Jozue v prisotnosti velikega duhovnika Eleazarja Kanaansko deželo med Izraelove rodove. Slovesen dan je bil, ko so pristopili zastopniki Izraelovih rodov k žari, v kateri so bile ploščice

z oznako delov kanaanske dežele. Tako je na ta dan velikega razdeljevanja zemlje, velike agrarne reforme, postal iz nomadskega, pastirskega Izraelovega naroda narod poljedelcev.

Preko morja, v nove kraje je gnala mornarje in pozneje izseljence ne samo želja po denarju, po dragocenostih, po zlato, v veliki meri je bil tudi pohlep po novi zemlji.

Vse osvajalne vojske so v bistvu boj po zemlji. V rimski vojski so vojaki najemniki služili 20 let. Po odsluženju dobi so imeli pravico do zemlje, v novo osvojenih pokrajinah in so bili kolonizatorji, pa že takrat tudi zastopniki in zagovorniki rimskega režima v novih pokrajinah. Tako je bilo skozi vse čase do današnjega dne.

Obdelovalci zemlje, kmetje, pa so tekom stoletij postajali vedno bolj odvisni od velikašev, od graščakov, od cerkvenih ustanov, od samostanov. Sami se kmetje niso mogli braniti, branili so jih proti raznim napadom, zlasti pozneje proti turškim napadom, graščaki z najetimi vojaki. Zato pa so jim kmetje morali plačevati davek, desetino, polagoma so postali od njih popolnoma odvisni, postali so njihova lastnina.

Te, večinoma bolj in bolj neznosne odvisnosti so se hoteli rešiti kmetje s kmečkimi upori, s punti, z boji za »staro pravdo«, in si hoteli prorbriti spet lastninsko pravico do zemlje in neodvisnost od graščine. Brez uspeha za kmeta v naših krajih so trajali ti boji skoraj celo 16. stoletje, šele 19. stoletje pa je prineslo kmetu zemljiško odvezo, kmet je postal spet svoboden.

Toda ne povsod: Se danes so veleposestva, »latifundije«, v Italiji, nesvobodni »koloni« jih obdelujejo. Do najnovejšega časa, do končane druge svetovne vojne, so ostala veleposestva z odvisnimi kmeti v Romuniji, na Ogrskem, deloma na Poljskem.

Po delni razdelitvi zemlje sredi prejšnjega stoletja in po osvoboditvi kmeta je pa ostalo še mnogo veleposestev. In tudi nova veleposestva so zopet nastajala. V novih razmerah osvobodjeni kmetje niso mogli shajati, niso mogli prenašati veli-

kih davčnih bremen, razne nesreče, velike dote in še mogoče tu in tam pijača so upostošile kmeta. Prodajali so kmetije, sami so postali najemniki ali pa so odšli v mesta, v rudokope, v tovarne in preko morja za novo srečo. Kmečka posest se je spet kopičila v eni roki, nastajali so novi graščaki.

To je bilo do prve svetovne vojne. Spet je obljuba po zemlji gnala stotisoče vseh narodnosti v boj. Po končani vojni so nekaterim te obljube izpolnili bolj ali manj z novo razdelitvijo zemlje, z novo zemljiško reformo. Pri tem so dobili zemljo mnogi, na pr. jugoslovanski dobrovoljci, češki in poljski legionarji, ki niso »svoje« zemlje nikdar niti videli. Nikdar niso nekateri na tej zemlji živeli in jo niso obdelovali. Niso bili kmetje, pa so zemljo prodali prekupčevalcem z zemljo, novim veleposestnikom.

Po prvi svetovni vojni je nova zemljiška reforma v Jugoslaviji, v Rumuniji, na Poljskem in Češkoslovaškem sicer razdelila večino veleposestev, ne pa vseh. Tudi večinoma novi kmetje niso imeli sredstev za zgradbo poslopij in za nakup potrebnega inventarja. Zato se uspehi agrarne reforme tudi niso vedno in povsod pokazali v oni dobri luči, kakor bi se morali, ako bi bila agrarna reforma pravilno izvedena. Načelo agrarne reforme je bilo pravilno, izvedba pa je bila večkrat slaba, površna, pristranska in tudi nepravilna. Le počasi so mogli novi kmetje premagovati velike težave.

Na Ogrskem, v Nemčiji, v Italiji, deloma tudi v Avstriji agrarne reforme po prvi svetovni vojni niso izvedli.

Novi časi po drugi svetovni vojni so prinesli v večini dežel Vzhodne in Jugovzhodne Evrope še dokončno razdelitev zemljišč vseh preostalih veleposestev, vseh novo nastalih veleposestev in vseh cerkvenih ter samostanskih veleposestev. Če je bila tu zemljiška reforma povsod pravilno izvedena in niso imeli, kakor pri prvi agrarni reformi, razni politični vidiki preveč upliva, vse to bo pokazala bližnja bodočnost.

Tudi bistvo vseh narodnostnih bojev je želja in boj po zemlji. Saj so vsi razni vladarji in gospodarji pošiljali v novo pridobljene pokrajine skoraj vedno tudi naseljenice svoje narodnosti, katerim so dali zemlje, posestva in še druge predprave.

Na ta način so postali nemški, preje slovenski predeli Vzhodne Prusije, Sudetskih dežel, južnih alpskih dežel, Banata, Sečmograške itd., španska in portugalska je postala vsa Južna Amerika, angleška na Avstraliji.

V najnovejšem času imamo zgled agrarne reforme s čisto nacionalnih ozirov iz nacistične dobe. Saj so bili naseljeni stotisoči Nemcev in prisilno izpraznjena ozemlja zahodne Poljske. V Sloveniji pa je bilo največje preseljevanje Slovencev vseh časov od naselitve Slovencev v teh krajih, preseljevanje na Krškem polju in bližnjem Posavju. Tam so nacisti v nekaj nočeh izpraznili okrog 15.000 kmečkih domov in preselili po vseh delih Južne in Srednje Nemčije okrog 60.000 slovenskih kmečkih prebivalcev.

Iz 15.000 kmetij so napravili okrog 1.500 velikih kmetij s površino okrog 100 ha obdelane zemlje. Te kmetije so začasno dodelili okrog 15.000 prostovoljno preseljenim kočevskim Nemcem. Namen pa je bil, na tem ozemlju, na teh, po gotovem načrtu zaokroženih kmetijah naseliti 15.000 odsluženih nacističnih frontnih vojakov.

To je samo mali vzgled, kako so namestniki nacisti preselili vse Slovence in kako so s svojo »agrarno reformo« hoteli utrditi za večne čase svojo oblast v Srednji in Južni Evropi.

Namen in naloga vsake pravilno izvedene agrarne reforme je, dati zemljo tistemu, ki jo obdeluje sam s svojo družino in čigar edini poklic je kmetovanje.

(Nadaljevanje na 2. strani.)

Po zemeljski obli

ROMUNIJA

Komunistični minister Emil Bodnaraš, ki je eden najvplivnejših oseb sedanje romunske vlade je dejal dopisniku »Reuter«-ja, da je Romunija v zelo težkem položaju, ker je bila v državi dve leti silna suša.

Bodnaraš je dejal: »Potrebujemo pomoči iz tujine. Sovjetska zveza nam ne more pomagati, kakor nam je pomagala pred dvema leti, ker tam sami čutijo posledice evropske suše in povodnji v Aziji. Samo mednarodna oblast nam lahko še pomaga, če nam dovoli, da v Ameriki nakupimo žito.«

Pariški list »Combat« opisuje položaj v Romuniji. Z ozirom na težko prehranjevalno stanje pravi, »da ogražata smrt in lakota vso državo.«

V nekaterih predelih države, kjer prekaša umrljivost otrok 80% so ugotovili, da je bilo mnogo otrok hranjenih s suhim listjem. »Combat« pravi, da razsajajo v državi kužne bolezni ter zatrjuje, da je za zdravljenje kmečkega prebivalstva, ki šteje do 13 milijonov, na razpolago le 30 tisoč zdravnikov.

Najbolj tragičen je položaj v vzhodnih pokrajinah Moldavije in južne Bukovine, kjer se hranijo kmetje z ječmenom, zelnjavo, žolodom in divjimi bruskami. Za utešitev glada so nekateri jedli celo ilovico. Imenovani list piše tudi, da so obrok kruha v tem delu države zmanjšali na 250 g mesečno.

Vkljub temu, da je Sovjetska zveza pomagala Romuniji, je beda silno narasla zaradi težkih sedenih bremen in visokih reparacij. Če bo s prihodnjim mesecem res ustavljena pomoč UNRRA-e, bo doživela Romunija usodni udarec.

POLJSKA

Predsednik Poljske, Beirut, je označil tujim novinarjem pet glavnih nalog, ki čakajo novo poljsko vlado. Te naloge so: vzpostavitev popolnega reda v državi, mobilizacija vseh sil za obnovo, priznanje vsem, ki so zagrešili zločine napram državi, omogočiti povratek vsem Poljakom, ki so še v tujini, zbrati vse narodne sile okoli vlade ter s tem dati pogoj za uspešno obnovo.

Predsednik Beirut je izjavil, da bo v smislu amnestije izpuščenih večina tistih, ki so zaprti v poljskih ječah. Zločinci, ki so obsojeni na manj kot dve leti, bodo prav tako izpuščeni na svobodo. Predsednik je nadalje izjavil, da velja amnestija samo za poljske državljane, zato general Anders in drugi člani poljske londonske vlade, ki so izgubili poljsko državljanstvo, pri pomilostitvi ne pridejo v poštev. Predsednik je izrazil upanje, da se bo veliko

število Poljakov, ki so danes še v inozemstvu, vrnilo domov.

Iz zadnjega uradnega seznama je razvidno, da je v poljskih ječah 24 tisoč zločincev, 12 tisoč pripadnikov tajnih organizacij in 11 tisoč kolaboracionistov.

JUGOSLAVIJA

Pred beograjskim sodiščem so zaključili razpravo proti večim avstrijskim častnikom, ki so v času nemške zasedbe v Jugoslaviji zagrešili zločinska dejanja. Med obtoženci je bil tudi letalski general Löhr, ki je odgovoren za bombardiranje Beograda leta 1941. Ob tej priliki je izgubilo življenje 20 tisoč oseb. Generala Löhra je vojaško sodišče obsodilo na smrt z ustrelitvijo. General je bil svoječasno vodja avstrijske letalske skupine, po zasedbi Avstrije pa je bil prevzet v nemško armado.

Skupno z Löhrom je bilo obsojenih še šest nemških vojnih zločincev. Bivši poveljnik divizije »Princ Eugen«, August Schmidt, je bil obsojen na smrt na večalih. Prav tako so bili obsojeni na smrt na večalih general Hans Fortner, general Fritz Neuhold, general Kibler, general Adalbert Lončar in general Tribukayt.

Prav tako kot Löhr, so bili tudi Lončar, Kibler, Fortner in Neuholz poprej avstrijski častniki.

SOVJETSKA ZVEZA

Po poročilih moskovskega radia je sovjetski zunanji minister Molotov izročil vladni Zdrženih držav noto Sovjetske zveze, v kateri sovjetska zveza ugovarja izjavam državnega tajnika Dean Acheson-a. Nota ugotavlja, da je bila Acheson-ova izjava sovražna Sovjetski zvezi.

ITALIJA

»Na dan podpisa mirovne pogodbe z Italijo«, poroča jugoslovanska agencija »Tanjug«, so fašistični elementi organizirali v Rimu demonstracije, ki so v polni meri pokazale svoj izzivalni značaj.

Poročilo nadalje pravi, da so prišli demonstrantje pred poslopje jugoslovanske delegacije v Rimu. Drhal je vdrta v poslopje in skušala razbiti vrata, ki vodijo v urade jugoslovanske delegacije. Po streljih navedenega stražnika so se demonstrantje razpeli.

Italijanski listi so enoglasno obsodili pobalnsko postopanje fašističnih izzivačev.

BOLGARIJA

Bolgarski ministrski predsednik Georgij Dimitrov je v bolgarski ustavodajni zbornici izjavil, da preučuje vlada možnost za poravnavo z opozicijo.

»Vemo«, je dejal Dimitrov, »da je pri zadnjih volitvah vsaj en milijon volilcev,

ki niso bili niti fašisti, niti reakcionarji, glasovali za opozicijsko listo, bodisi zaradi osebnega nezadovoljstva, bodisi zaradi nerednosti pri preskrbi in zlasti mednarodnega položaja naše države, ki še ni bil dovolj stabilen.«

»Nujni pogoji za sodelovanje«, je nadaljeval Dimitrov, »so, prenehanje obrekovanja od strani opozicije in odstranitev kompromitiranih ljudi.« Dimitrov je zaključil z željo, da bi šla opozicija resno na delo in tako pomagala državi v sedanjem težkem položaju.

Drobne novice

Kitajska vlada je zahtevala svojo udeležbo na moskovski konferenci meseca marca, kjer bodo obravnavali nemško vprašanje. Sovjetski zastopnik na londonski konferenci Gusev, je odločno zavrnil kitajsko željo. Rekel je, da bodo nemško vprašanje reševali le države, ki so podpisale nemško mirovno pogodbo. To so Združene države, Sovjetska zveza, Velika Britanija in Francija.

Dne 15. t. m. je v argentinskem poslanstvu eksplodirala bomba, ki je povzročila na stavbi znatno škodo. Ranjen je bil tudi sekretar poslanstva. Ko je prišla na kraj eksplozije policija, je počila še druga bomba, ki je povzročila večjo škodo.

Grške uporniške čete so napadle neko jetnišnico v Sparti in osvobodile 200 svojih pristašev. V zadnjih časih javljajo poživljeno delovanje uporniških čet.

Ameriški senat je s 50 glasovi proti 22 odločil, da se od predsednika Trumana predlagani proračun za leto 1948 zniža za šest milijard.

Češkoslovaški zunanji minister Masaryk je izjavil, da nameravata Češkoslovaška in Francija skleniti prijateljsko pogodbo. Masaryk je izjavil, da ta zveza nikakor ne bo omejevala ali nasprotovala dogovorom, ki jih imata prizadeti državi do drugih držav.

Zastopnik Sovjetske zveze pri Varnostnem svetu Organizacije združenih narodov je zahteval takojšnjo uničenje vseh atomskih bomb, ki jih imajo Združene države Severne Amerike. Sovjetskemu predlogu se je pridružil tudi poljska delegacija, do čim so se zastopniki ostalih držav izrekli za ameriški predlog o nadzorstvu atomske bombe.

Britanski zunanji minister Bevin je izjavil, da bo vlada Velike Britanije predložila rešitev palestinskega vprašanja Organizaciji združenih narodov. Velika Britanija namerava toliko časa obdržati mandat za Palestino, dokler ne bo Org. zd. narodov našla povoljne rešitve.

Za omogočanje gospodarstva na novih kmečkih domačijah bo ustanovljen na Dunaju kmetijski naseljitveni sklad, v katerega prispevajo rudarski pomožni sklad, dopolnjujejo ga pa prispevki iz zveznega in iz deželnih proračunov.

Ako novi kmet ne izpolnjuje svojih obveznosti, je predvideno, da mu more deželni agrarni senat zemljišče odvzeti.

Novi zakonski osnutek predvideva tudi, kdaj mora odati veleposestnik določeno površino zemljišča.

Gotovo je, da zakonski osnutek se ne upošteva v zadostni meri popolne zaščite kmečke posesti. Zakon bi moral predvideti prepoved novega nastanjanja veleposesti. Moral bi onemogočiti prezadolžitve kmetij, prodajo kmetij in prehajanje kmečke posesti v nekmečke roke ali pa kopičenje posesti v eni roki. Predvideti bi moral nadalje skrbno obdelovanje poljedelske zemlje, pravilno izkoriščanje kmečkih gozdov ter skrbno vzdrževanje gospodarskih poslopij in začasen ali trajen odvzem zanemarjenih kmečkih posestev.

Novi zakon o zemljiški reformi naj bi upošteval, da je sicer privatna lastnina vsakomur zagotovljena, da pa velja načelo: skupno dobro pred koristjo posameznika.

Tudi zemlja je privatna lastnina, toda ta privatna lastnina se mora uporabljati in upravljati tako, da je v korist skupnosti, nikakor pa ne sme biti v škodo skupnosti.

Po teh in podobnih smernicah naj bi bil izdelan novi zvezni zakon o zemljiški reformi, izdani naj bi bili tako tudi deželni zakoni o agrarni reformi.

Tako bo položen temelj trdnega obstoja in razvoja kmečkega stanu, ki je v vsaki, tudi nekmečki državi in deželi, zelo važen steber državne skupnosti. Da pa bo ta steber trden, ga je treba postaviti še sedaj na trden temelj, da bo našel zadostno oporo tudi v težkih časih, ki pridejo v prihodnjih letih gotovo tudi za kmečki stan na Koroškem.

Poljedelski vidiki

Angleški časnik »The Economist« prinaša članek svojega dopisnika iz Podonavja, ki bo gotovo zanimal tudi naše bralce:

Štiri podonavske dežele: Madžarska, Romunija, Jugoslavija in Bolgarija so večinoma poljedelske dežele. V Madžarski, ki je od vseh štirih najbolj industrializirana, se je pred vojno bavilo 55 odstotkov vsega prebivalstva s poljedelstvom. V ostalih treh deželah se je zvišalo to število na tri četrtine prebivalstva. Tega stanja ne bodo mogli spremeniti niti najobsežnejši gospodarski načrti. Položaj kmeta bo še za mnogo let eden najvažnejših činiteljev v vsaki teh dežel.

Do leta 1945 se je razlikovalo madžarsko poljedelstvo od poljedelstva sosedov v tem, da je bilo na široko osnovano na veleposestvih. Malo manj kakor polovica vse zemlje je bila v rokah samo enega odstotka prebivalstva. Približno dva milijona ljudi (vključno odvisnih družinskih članov) ni bilo v posesti lastne zemlje in od teh je bila ena tretjina zaposlena kot služinčad na veleposestvih, ostali dve tretjini pa so sestavljali poljedelski delavci, kateri niso bili nikoli trdno nastavljeni. Nadalje je bil poldrug milijon ljudi, ki so posedovali le neznatno malo zemlje, premalo, da bi z njo preživljali svoje družine. Število oseb, ki so pripadale k družinam, katere so posedovale dosti zemlje za preživljanje in katere se lahko imenuje »srednje kmete«, je bilo okoli 600.000. Mnogi poljedelski delavci so bili brezposelni. Delo so našli le ob gotovih obdobjih leta (sezonsko delo). Njihove mezde so bile nizke, ker je obstajala rezerva delovnih moči na deželi, katerih prestop v industrijo so veleposestniki na vso moč preprečevali s političnimi sredstvi. Službeno razmerje služinčadi in veleposestvih je bilo bolj ustaljeno in zavarovano od razmerja delavcev, vendar je bil posamezni delojemalec popolnoma odvisen od naklonjenosti gospodarja. V splošnem so bili življenski pogoji služinčadi izredno slabi. Nezadovoljstvo se je vedno bolj širilo. Splošno stremljenje celotnega kmečkega sloja, vključno »srednjih kmetov«, je šlo za zemljiško reformo, to je razdelitev veleposestev med kmete. Toda uresničenje tega cilja je bilo pred letom 1945 nemogoče zaradi politične moči veleposestnikov.

V ostalih treh deželah, kjer veleposestva nikoli niso obstajala v takih obsegih, ali pa so jih razdelili po letu 1918, je bilo najbolj pereče vprašanje med obema svetovna vojna preobljudenost.

Visoka porast rojstev, preprosti način obdelovanja zemlje, zastoj industrije in pomanjkanje priložnosti za izseljevanje je povzročalo stalno naraščajočo pritisk prebivalstva na podeželje. V gorati Jugoslaviji je v letih 1930 — 1940 obdelovalo štirikrat toliko ljudi en hektar zemlje, kakor na Danskem, ki je popolna, rodovitna ravnina in pri tem so Jugoslavlani pridelali le eno tretjino danske proizvodnje po hektarju. V vseh treh deželah (Jugoslaviji, Bolgariji, Romuniji) so tričetrt kmečkega prebivalstva manjši kmetje, ki imajo manj kot 12 juter zemlje. Ob navedeni preobljudenosti se ni moglo zaposliti vseh delovnih sil. Tako so izražali podonavski gospodarski strokovnjaki, da je bilo 30 do 40 odstotkov poljedelskih delovnih moči črveč. Razmere so se še stalno slabšale, ker so si ob smrti vsakega kmeta, njegovo zemljo razdelili otroci. Poleg tega vlada skoraj ničesar ni podvzela, da bi pomagala kmetom z izboljšanjem načina obdelovanja zemlje. Kredit je bilo le težko prejeti, orodje pa je bilo drago. Uporaba modernih strojev je bila neizvedljiva, deloma zaradi visokih cen in deloma zaradi lege kmetij, ki so ležale raztreseno, včasih težko dostopno. Dejstvo, da so cene poljedelskih proizvodov padale, je še bolj izključilo vsako možnost izboljšanja položaja za kmete. Čeprav so se pričele cene malo pred pričetkom vojne zopet dvigati, se še vnaprej zaostajale za industrijskimi cenami. Kupna moč malih kmetov je bila leta 1940 morda slabša kakor ob pričetku velike gospodarske krize.

Med vojno se položaj kmetov ni izboljšal. Res je, da so dobro zaslužili tisti, ki so mogli prodati presežek svojih proizvodov. Toda teh je bilo samo 20 odstotkov vseh kmetov in celo ti so imeli malo koristi od svojih dohodkov, ker za ta denar skoraj ničesar niso mogli kupiti. In kakršenkoli majhen dobiček so tudi imeli, voj. operacije so jim zopet vse uničile. Največ je trpela Jugoslavija. V pogorskih pokrajinah je guericilska vojna težko prizadela naselja, v planotah pa so umikajoči se Nemci vse mogoče poropali in uničili. Na Madžarskem so Nemci poharili večino poljedelskih strojev in odgnali živino. Romunija je le malo manj trpela. Bolgarija je bila od vseh štirih dežel še najmanj prizadeta. (Dalje prih.)

Zemljiška reforma

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Iz tega sledi, da nima pravice do zemlje tisti, ki zemlje sam ne obdeluje, torej ne graščak, ne trgovec, ne advokat, ne zdravnik, pa tudi ne gostilničar in obrtnik. Vsi ti imajo druge poklice, ki jih zaslužujejo in od katerih živijo. Obrtnik, ki ima kmetijo, bi se moral pač odločiti ali za kmetovanje ali za obrt. Ako ostane obrtnik, bi smel imeti zemljo samo v omejeni izmeri. Dokler obstoja namreč pomanjkanje zemlje in to pomanjkanje bo vedno večje, ni opravičljivo, da ima kdo poleg svojega glavnega poklica še kmečko zemljo, ki jo s tem odtegne pravemu kmetu in pravemu namenu.

Še celo to je nepravilno, če tudi mogoče še najlažje opravičljivo, da kmet kupuje novo zemljiško posest zato, da jo pozneje, po letih izroči svojim otrokom. Taka posestva so navadno slabše obdelana, poslopja pa slabše vzdrževana.

Danes je po slovenskem Koroškem, zlasti v hribovitih planinskih delih nešteto prodanih kmetij v nekmečkih rokah. Prva naloga agrarne reforme bi bila, da te kmetije spet vrne kmetu.

Vsak kmet naj ima toliko zemlje, da jo more obdelati s svojo družino in da more od te zemlje, oziroma od svojega dela tudi stanu primerno živeti. Agrarna reforma bi bila torej nepravilno izvedena in bi imela gotovo kake politične namene, ako bi pustila prevelika posestva nerazdeljena in ako bi prevelika posestva že po izvedbi agrarne reforme spet mogla nastajati. Nepravilna pa bi bila tudi ona zemljiška reforma, ki bi kmečko posest drobila tako, da bi na posestvih kmetje le životalili, da bi bili obsojeni na večjo agrarnost, da se nikdar ne bi mogli niti primerno obdeli in se primerno porazveseliti. Pri vsaki nezgodi bi bila tako »kmetija« skoraj obsojena

na propast. Kmetije, ki svojim članom ne morejo dati popolne zaposlitve, pa tudi ne popolne preskrbe, ki se morejo vzdrževati in ohranjati samo z dohodki dela v tovarnah in od drugih posttrajnih zaposlitev, so premajhne, niso prave kmetije!

Iz tega pa seveda nujno sledi, da je velikost kmetije nemogoče natančno opredeliti. V ravnini je mogoče dobra in trdna kmetija z 10 ha orne zemlje, v planini je mogoče kmetija z 10 ha površine navadna beračija. Površno dobre kmetije je treba določiti za vsak okoliš, da, za vsak kraj posebej.

V Avstriji agrarna reforma še ni bila izvedena. Nezdruljivo pa je s pojmom pravično socialno urejene države brez pravično izvedene zemljiške reforme. Zato je vlada izdelala osnutek take zemljiške reforme in bo ta vladni zakonski osnutek, kakor poročajo časopisi, v kratkem predložen narodnemu svetu v obravnavo in zakonitev.

Namen zakonskega osnutka je:

1. Ustanovitev življenja zmožnih kmečkih domačij z novo naselitvijo.
2. Ustanovitev domov za kmečke (poljedelske in gozdne) delavce in podeželske obrtnike, da se prepreči beg z dežele v mesta.
3. Dodelitev zemlje že obstoječim premalim kmečkimi domačijam.
4. Nova, naselitev opuščenih gorskih kmečkih domačij.
5. Razlastitev nepravilno in nezadostno izkoriščenih planinskih pašnikov in njihov dodelitev agrarnim skupnostim in pašniškim združenjem.
6. Sprememba najeminskega razmerja s protovojno ali prislino odpovedjo zakupne pogodbe in istočasno razlastitev. Deželni zakon o agrarni reformi bo določil, kdaj je taka razlastitev dopustna.

Franc Fišer:

Pismo neznani materi

Nisem Vas še videl osebno, toda poznam Vas. Nešteto krat sva z Jankom gledala vašo sliko in vsakokrat ste mi bili bližji. Bolj sem Vas spoštoval in vedno znova, kadar mi je Janko pravil o Vas. Kako mehke, kako otožne so bile pri tem njegove oči.

Težko mi je pero in čutim, da bom moral izbirati besede. Želel bi imeti pri tem isto pobožno ljubezen, kakršno je imel Janko v očeh, kadar je govoril o Vas.

Pričakovali ste njega, ali vsaj njegovega pisma. Za oboje Vam pišem jaz. Zena-vdova ste, — mati in žalujoča roditeljica. Vem, da ob vesti o novi izgubi ne boste obupali, kajti velika materina srca poznajo samo ljubezen in žrtvovanje.

Ko materi umre otrok, onemi v bolečini, vendar vstane, prav gotovo vstane povečana v trpljenju in ponosna v žalosti, kajti materina ljubezen je občutljiva kot pero in silna kot vihar na morju. Če mati izgubi sina, njena ljubezen ne umre, ker je enaka življenju: poglubi se v skrivnost zemlje in se uteši v svojem žrtvovanju. Ko svojega otroka ne more več osrečevati z ljubeznijo, jo posveti vsem onim sirotam, ki žive in hrepene kot mladi metulji po cvetni medici, — sirotam brez staršev, otrokom brez mater.

Do zdaj ste ob večerih molili: »Daj Bog, da bi moj Janko ostal zdrav in se kmalu vrnil k meni...«

Molite od sedaj: »Daj Janku miren pokoj in dodajte: »Se za tiste sirote, ki nimajo matere...«

Na istem posestvu, pri istih ljudeh je tudi mlad hlapček, tujček brez staršev in Janko mi je večkrat dejal: »Dečko se mi smili, brez staršev je. Jaz imam vsaj mater...«

Še v vročici je govoril: »Mali je revež, brigaj se zanj...«

Bilo je, mislim kmalu po Vseh Svetih, draga gospa, ko ste prejeli njegovo zadnje pismo. Dve ali tri noči ga je pisal, kar prenehati ni vedel. Bilo je najbrž zelo obširno.

Takrat je že hudo kašljal. Vam o svoji bolezi ni maral pisati, da bi ne bili žalostni. Rekel mi je: »Do Božiča bom zdrav in takrat ji pišem lepo, veselo in zadovoljno. Danes tega ne morem.«

Pričrtil sem mu, ali bolje povedano, skrivaj sem svojo bojazen za bodrilnimi besedami. Vendar mi je bral v očeh: »Misliš, da je nevarno, — mogoče! Toda jaz vem, da bom tudi ta prehlad pretolkel.«

»Kaj, če ni samo prehlad?«

Tedaj me je dolgo gledal in molčal.

Ves november in še dolgo v decembru smo žagali drva. Kmet je bil počistil svojo hosto in nekaj tudi posekal. Omenil sem mu, da je Janko bolan, da ostanem za ta opravke torej samo jaz in bi bilo mogoče najpametneje in delo bi bilo izvršeno najhitreje, če bi naročili cirkularko. V bližini mesta smo.

Nič ni zaleglo. Odvrnil je, da bo sam pomagal, če bo treba.

In tisto žaganje mislim, je našemu Janku pobralo poslednje moči iz telesa.

Kup drv je bil ogromen in vse dvorišče je bilo natrpano. Podvomil sem, da bi z vsem tem opravili do Miklavža, kakor je bil kmet želel. Janko je bil drugačen: tlesnil je z rokama in pričel računati. Da pojde, je hotel reči, pa ga je kašelj posilil. Povedal sem kmetu, da se bova potrudila. Bilo je pri večerji.

Gospodarjeva žena je bila dobrega srca in me je sama vprašala, ali želiva čaja po večerji. Poprosil sem jo tudi za odeje, ker so noči bile že prav hladne in mi je Janko bil že večkrat potožil, da ga zebe v noge in ne more spati.

In midva z »malim« nisva mogla spati vsled njegovega kašlja, ali kar mi boste v svoji dobroti gotovo verjeli, od skrbi zanj in hudih slutenj.

Čez dan sva žagala drva. Saj sem želel, da bi legel, da bi se zdravil, pa je sam trdil, da bo zmogel, da je že marsikaj hujšega in kot bi bil vedel, kaj mislim, mi je obljubljal, da bo brž po končanem delu legel v posteljo in si pozdravil svoj »prehlad«.

In jaz sem takrat že dobro vedel, da ni več prehlad. Povedal sem to tudi kmetu, ki pa je zmaljal z glavo: »Ali naj pustim, da mi drva segnijo na dvorišču?«

Skušal sem Janku olajšati delo. Kadar je bil on pri žagi, sem zbiral mehkejša in tanjša debla. In kadar sva skupaj žagala, sem vlek el močnejše, da bi njemu prihranil napor.

Pa je to opazil. In kakor da bi ga iz užaljenosti bilo sram, je sam izbral. Moji opomini niso zalegli.

Garal je, garal do izgarjanosti.

Zvečer je bilo zanj hudo. Takrat so mrzle sape privihrale z gora, ko z lepenko zakrita okna niso nudila zavetja pred vlažnim mrazom, ko je petrolejka tako neobčljeno svetila, da smo se v podstrešni sobi zdeli drug drugemu kot tri izžete pošasti.

Poleti je sobica bila še kar prijazna, pozimi odvratnejša od vsake mestne mansarde. Te imajo vsaj nekaj: tisto najpreprostejšo, ganljivo iznakaženo, usmiljenja vzbujajočo poezijo bohemstva. Naš prostor pa ni bil soba, temveč kos zavrženosti, razpoloženje v njej enako razpoloženju pogrebne pesmi.

In tam je Janko izkašljeval...

Vedno manj smo govorili med seboj. Nekega dne je prišel zdravnik. Preiskal ga je in potem smo šli s kmetom na dvorišče in se nekaj časa mudili tam, kjer je ležalo spravljenno razno vrstno orodje, kjer so tudi žganje kuhali in je bilo še nekaj škafov, praznih steklenic ter gospodarjeva dvokolesa.

Tja notri, v tisto dvoriščno čumnato je še istega dne Janko preselil sebe in svoje revne stvari.

Ko sva ostala sama, mi je rekel: »Menda je res, kar si mi pravil. Zadelo me je. Ko bi vsaj mamica bila pri meni. Morda bi ozdravil.«

Drugič mi je spet govoril, precej vročičen se mi je videl:

»Bolani sem res, toda moja bolezen ni kot so druge bolezni. Bolj kot bolan na

pljučih sem bolan na srcu. Prav vsled tega tukaj ne bom ozdravil.

Najstrašnejše pa je, da sem tako sam sobi prepuščen. — Moja mati!

Na moji nočni omarici je kmetov aspirin. Bog daj zdravje tistemu, ki misli, da bom z aspirinom ozdravel.

Kje neki! Nisem mogel in tudi ne bom. Ti moj France, kje je moja volja? Je ni!

In ti? — Zakaj mi tega ne vržeš v obraz? Za trenutek bi zameril, potem bi spet upal... Oh, upanje, upanje!

In z »malim« sva bila vsak večer pri njem. Imel je toplo v sobi, ker kmet ni štedil z drvimi, sicer sva mu jih pa itak midva napravila.

Luč sva imela le redkokdaj. Iskal sem pri znancih in poizvedoval. Če sem iztaknil svečo, je gorela sveča, če petrolej, pač petrolejka.

Hudi, moreči so bili ti decemberski dnevi. Noči neznosne. Pozno v noč so me gledale Jankove smrtno žalostne velike oči in bile so mi kot eno samo žgoče veliko vprašanje, kateremu nisem vedel odgovora: »Kako dolgo še? Res ni rešitve zame?«

Tolažil sem ga, bodril, mu zbiral upanje. Lagal sem, vso svojo govorno umetnost zastavil in če mi je verjel, mi je bilo še toliko težje v srcu. Včasih je bil ironičen kot bi ga bilo sram lastne lahkovernosti in kot bi zameril mojo tolažbo.

»Materi ne pišem, recimo, da ti verjamem, da bom ozdravel... Bom kasneje pisal. Če pa ne ozdravim, če torej tudi pisati ne bom mogel, tedaj piši ti na kratko. Želim, da ji ne sporočiš samo, temveč, da ji govoriš v pismu, kot bi bila pri tebi, mesto mene izberi najlepše besede in z njimi ohladi bolečino. Piši ji, da sem pač umrl kot umre vsak človek, da bi bil morda tudi doma tak umrl...«

Več, ženske se najhitreje potolažijo z usodo... Usojeno je bilo... Spominjam se: ko je umrl moj oče, jo je domači župnik tolažil: »Bog je tako hotel...« Prišla je sosedka in govorila: »Usoda, brez moči si ob njej.« Prav tako je potem sama govorila meni plakačemu: »Janko, ne jokaj. Tudi tvoja mamica ne joka več. Boge je poklical tvojega atka. Tudi nas bo nekega dne.«

Mislim, da je moja mati videla dovolj gorja, dovolj smrti in mrličev, da bi moje ne mogla prenesti...

Potem se je december nagnil v drugo polovico, zapadel je nov sneg, še občutnejše je se zmrazilo, Janko pa je toliko oslabil, da ni več vstajal iz postelje.

Moj prijatelj Janko pa je šel h koncu.

In ko je gospodinja molila Češčeno Marijo in dodala »še za našega Janka, da bi ozdravel«, se mi je to zdelo kot hudobna šala. Ko je nato z velikim glasom molila »za naše rajne«, sem tudi jaz molil.

Janka sem imel pred očmi.

Tistega večera sva še govorila, toda le malo. Njegove ogromne žareče oči so samo spraševale. Ko je proti deseti zaspal, sva z malim odšla.

V kmetovi izbi sva poslušala njihove božične pesmi. Proti enajsti sem pogledal k Janku in je kazalo, da spi.

Potem smo šli k polnočnici.

Kmet z ženo spredaj. Za njima dva sinova.

In za tema dvema: mali in jaz.

Trda, mrzla, prisiljena pot. Žal mi je bilo, da sem ubogal kmeta. Raje bi bil ostal pri Janku. Slutnja najhujšega mi ni dala miru.

Zmrzel sneg je škripal, sempatja je kak avto hušnil mimo. Ljudi nismo srečavali, samo prehitavali.

Tudi kmetu se je čudno mudilo. Z mano ni govoril nič.

Naš dom pa se je bil medtem zavil v temo. Luč v kuhinji, ki je drugače svetila dolgo v noč, je bila tokrat ugasla. Sence so bile ostrejšje kot po navadi. Zrak je bil mrzel in rezek kot ledena voda. Mogel bi ga sekati. Domač pes tega večera ni zavijal. Na ploteh, obstrešnikih, kljukah in sadnem drevju je ležala plast ledu. Leden oklep sovražne prirode je objel vse, kar je služilo človeku.

Mi smo bili takrat v cerkvi.

Janko v svoji postelji. V vročici je videl svoj dom. Od žibelke preko birme in prve ljubezni. Govoril je v vročici in mahal z rokami. Šepetal je, polglasno rotil in potem klical Vas, mene, domovino. Njegove velike oči so še bolj izstopile. Vpile so, se zaganjale in se obupano povračale na smrtno trudno telo in zapuščeno posteljo.

Potem je še kašljal. Tako presunljivo, tako težko, z zadnjim naporom svojih moči. Tudi sedeti ni mogel več. Levo roko je imel s komolecem naslonjeno na blazino, z desnico se je držal za rob. Zdal si tudi tega poslednjega ugodja, tega zadnjega obupnega dokaza, da je še nekaj moči v njem, ni mogel več dovoliti. Zrušil se je na posteljo in obležal kot mrtev.

In takrat je prišlo.

Prsa so se mu dvigala kot človeku, ki teče v hrib. Toda sape je bilo vedno manj. Telo mu je odpovedalo pokorščno, njegove misli pa so v vročici blodile in vedno hitrejši, vedno bolj divji je bil njihov ples. Prihitele so domov, k Vam in mu pričarale vašo podobo pred oči. Lepi, neskončno dobri ste bili in poljubili ste ga na čelo. Bilo je takrat, ko Vas je zadnjikrat videl.

Na ustih hropečega je ležal blažen nasme. Votlo in trdovratno so bile zaprte njegove oči v odejo nad vrati, kot da bi tam zadaj ne bila tujina in sneg in mraz, temveč Vi, draga gospa in prelepa pomlad v domovini.

Umiral je kot študent Poljanec v »Epi Vidki«. Bog ga je ob skrivnostnem prehodu, katerega samo on razuma, obdaril z največjo srečo: dal mu je sanje in v njih je odživel v toploti materinega objema in lepoti rojstne hiše.

Doživel je in dotrpel. Zadnji njegov utrip življenja je služil vodnemu vrtnicu, čigar ljek sega v nevidno, nepoznano, skrivnostno in strah vzbujajoče.

Tako je umrl.

Edina živa stvar, ki je ostala v tej dvoriščni ropotarnici, edina topla stvar, prislad (Nadaljevanje na 4. strani.)

Prigodbe palčka

Spisal: Markež Ciril

2. Neubogljivčka

Če bi ne bila stvar tako žalostna, bi se bili vsi na ves glas smejali. Toda tako... Zgrabili so ga za noge in ga na pol mrtvega potegnili iz snega, ga nesli domov in ga položili v topli sobi v posteljo.

Za decembrom je prišel januar in z njim kolina. Kolini tudi pri Gabrovih ni manjkalo. Zaklali so strica ščetinarja, ki pa ni bil kar tako. Krepko je brcal z nogami in cvilil. Še pobegniti bi bil, če bi ga ne bil Neubogljivček, ki je stal za njim na stolu, držal za rep. Za to pa je dobil plačilo; obljubili so mu klobaso. A kam jo bo dal?

Kako se delajo klobase, Neubogljivček še nikoli ni videl. Ko so jih torej popoldne delali, je stal na robu čebra in podajal mesarju špile. Z obema rokama jih je držal in še so bile težke. Mesar se mu je dobrohotno smejal; ni namreč malenkost delati klobas, če ti pomagal pri tem sam palček.

Čez nekaj časa je mesar odšel od čebra; Neubogljivček mu je hotel eno zagosti. Skril se je v črevo. Ko se je mesar vrnil, je mislil, da je palček utrujen odšel ven. Ni vedel, da je v črevesu, ki ga je mesar pravkar začel polniti. Kar dušilo ga je; še kričati ni mogel. Komaj se je zavedel, že je ležal s klobaso v skledi, v kateri so bile klobase. Mesar in domači so ga povsod iskali, toda zamanj; nikomur ni prišlo na um, da je palček v klobasi. Zato ga tudi niso našli, čeprav so vse preobrnlili. Neubogljivček bi bil skoro umrl v taki čudni ječi, če bi se ne bilo nekaj pripetilo.

Kmalu po tej nezdigi, je namreč prišel v hišo cigan. Vedoč, da so klali, je prosil seveda kolina. Mati mu jih nekaj naberejo in med njimi je bila tudi klobasa, v kateri je tičel Neubogljivček, česar pa niso vedeli ne mati, ne cigan. Ko pride cigan domov, naroči ženi, naj mu

klobase speče. Ciganka je naredila vse po njegovem naročilu. Palčka je začelo v klobasi seveda močno greti; bogve, kaj bi se bilo z njim zgodilo, če bi ne bila klobasa počila. Tako je skozi razpoko prišel Neubogljivček. Ko je to ciganka videla, se je silno prestrašila. Mislila je, da je prišel iz ognja sam vrag. Na njeno vpitje in kričanje je prihitel cigan v kuhinjo. »I, kaj pa je, da tako kričiš«, jo vpraša. »Kaj mi je?« de ciganka, »le kar sem notri pogledaj, pa boš videl.« — »Kam naj pogledam?« vpraša cigan. »V ponev.« V ponvi so vendar klobase. — »Seveda so klobase, pa sam vrag je med njimi«, odvrne nevoljno žena. »Kakšen vrag?! Mar se ti sanja?« vpraša cigan. »Nič se mi ne sanja, le dobro pogledaj in se prepričaj!«, pravi žena, ki se ni upala približati peči. In cigan res pristopi in vidi, da se nekaj giblje v ponvi. Tedaj se je tudi žena približala in čudila sta se, čudila, da še nikoli tako. Malodane so jima oči izstopile od samega začudenja. Tudi palček je bil ves prestrašen. Kako bi ne bil, če je pa v razmeroma kratkem času toliko doživel; najprej življenje v klobasi, nato pečenje v ponvi, prestrašeno vpitje žene in še toliko drugega.

Sedaj je bil Neubogljivček popolnoma v ciganovih rokah. Ko so bile klobase pečene, je dobil seveda svoj delež. Prav ponosen je bil, da je pojedel kos klobase, ki je bila nekaj časa njegovo prebivališče. Tako se je maščeval za zapor. Ko so se najedli, ga je začel cigan zasliševati. Prav radoveden je bil; kdo je, od kod prihaja, kam je namenjen, kako je prišel v klobaso in podobno. Seveda mu je palček vse po pravici in resnici povedal. Neubogljivček pa si je želel samo eno, da bi namreč prišel čimprej domov k očetu in mamici. Cigan pa se je široko zasmejal in odvrnil: »Tako, tako! Rad bi torej domov! Lepo! A iz te moke ne bo kruha! Mar misliš, da te bom zastoj hranil? Nak, to pa ne! Jedel si mojo klobaso, zato mi boš tudi delal. Naučil te bom raznih umetnij in boš z mojim škorcev vred služil denar; seveda ne sebi, temveč meni. Še isti dan sta začela cigan in palček z vajami. Neubogljivček je moral telovaditi, se prekopicavati in plezati po igli do deščice, ki je bila na vrhu igle in se postaviti na glavo. Pa to ni bilo vse; vaj in umetnij ni bilo konca. Škorček, o katerem je

pripovedoval cigan, pa je moral peti in z nožico udarjati po taktu. Seveda je bilo vse to za naša malčka naporno delo. Posebno še, ker sta dobila kaj pičlo hrano. Če sta bila kaj trmoglava in nista hotela vaditi, ju je zaprl v kletko in jima ni dal jesti.

NEUBOGLJIVČEK IN ŠKORČEK

Ko sta nekoč sedela zaprta v kletki, je vprašal Neubogljivček škorca: »Prijatelj, povej mi, kako si prišel sem!« Škorec mu je žalosten odvrnil: »Dragi palček! Zgodba o tem je žalostna. Poslušaj! Ko sem bil majhen, čisto majhen, sem živel z roditeljema, bratci in sestricami na mogočni tepki, v majhni hišici, ki nam jo je napravil kmet. Kmalu potem, ko sem s kljunčkom prebil lupino jajčeca, sem se začel učiti letati. Toda bil sem preveč drzen. Nekeč sem se spustil z drevesa in padel na tla.

Nedaleč od tepke so taborili cigani. Kar se približa po vrtele ciganka in gre naravnost proti meni. Mati mi začne klicati: »Skrij se! Skrij se!« Potuhnul sem se v travo. Toda bilo je prepozno. Ciganka me je zapazila. Hotel sem ji ubežati in sem začel skakljati po travi sem ter tja. Mati mi je narekovala, kako naj se dvignem: »Počepni! Razpni peruti! Odženi se!« Hotel sem tako storiti, pa mi ni vse nič pomagalo. Ciganka me je zagrabila, mati pa je obupana letala okrog nje, frfotala s krili in mlo vzdihovala, proseč jo, naj me izpusti. Ciganka se ni zmenila za materino bol, temveč me je nelsa v taborišče in začela pripovedovati cigankam, kaj je vjela. Tudi pokazala me je in dejala: »Za prigrizek bo že dober«. Cigan pa ni hotel o tem nič slišati, odločno je vstal in dejal: »Ta nam bo služil kruh s svojo umetnostjo.« Pri tem obujanju spominov, se je škorec razžalostil in si otrl solzo ter utihnul. Tudi palčku se je storilo inako. Oba sta se zamislila in molče premišljevala svojo usodo.

PALČEK IN ŠKOREC SLUŽITA CIGANU KRHU

Toda nista dolgo premišljevala; iz zamisljenosti ju je zbudil cigan rekoč: »Tu imata jesti! Jejta in najejta se, potem gremo po svetu. Potrebujem denarja.« (Dalje prihodnjič.)

Disana poljana

ŠTUDENT BRANKO

(Nadaljevanje in konec.)

Nekega dne so se že predpoldan odprla celična vrata. Stražar je nataknil Branku okove in ga porinil iz celice. Študentove noge so bile težke, nevajene hoje po dolgih hodnikih in stopnicah. Potem je stražar odprl vrata in ga pahnil preko praga. Zdaj je stal v razkošno opremljeni sobi. Na oknu dragocene zavese, po tleh preproge in v kristalnih vazah je dehtelo cvetje. V kotu je bila miza, za njo pa je sedel mlad oficir. Njegov mrzel pogled je malomarno ošinil študenta. Branka je spreletelo, nič človeškega ni bilo v oficirjevih lepih, plavih očeh. Ali pa se je motil?

»Nehmen sie Platz, mein Freund«, je Branku ljubeznjivo namignil oficir.

Branko je sedel in se čutil.

»Zdaj mi pa lepo odkritosrečno povejte, čemu ste pravzaprav tu«, je pričel po nemški oficir.

»Ne vem.«

»Tako zatrjujejo vsi, tudi banditi iz gozda. Opozarjam vas pa, mladi prijatelj, da vam odkritosrečno priznanje lahko olajša položaj. Nemški vojni zakoni so strogi, a pravični. No?«

»Ne vem!«

Oficirjeve bele roke so že razburjeno listale po aktih.

»Kakor hočete!« Oficirjeva ljubeznivost je bila pri kraju in ko je prečital par vistic iz papirjev pred seboj, je bil njegov glas trd in leden. »Vam bom pač jaz moral osvežiti spomin Torej, vi ste razširjali komunistično literaturo, imeli doma take vrste knjižnico in ste izposojevali take knjige celo sošolcem. Stimmt?«

»Ne!«

»Preiskava na vašem domu je vse potrdila. Tu je seznan teh knjig: Cankar, Prešeren, Tavčar, Meško, Finžgar in tako dalje. So to vaše knjige?«

»Ja.« Branko se je moral nasmehnuti, potem pa je trda kljubovalnost planila iz njega. »Te knjige nam je zapustil rajni oče. Niso komunistične, slovenske knjige so!«

Oficir za mizo je planil pokoncu.

»Ne bodite predrzni. Slovenske ali komunistične, to je vseeno! Vstanite!«

Branko je vstal. Razburjenje mu je pregnalo utrujenost in njegove oči so zrlle kljubovalno v oblastnega.

»To že zadostuje za kroglo, ne igrate se z življenjem«, je mirneje nadaljeval oficir. »Moja potrpežljivost še ni pri kraju. Povejte mi, komu ste vse izposojevali knjige, potem bo tudi obsodba milejša. Kar leno po vrsti! No?«

Svinčnik v oficirjevi roki je čakal. Branko je priprl oči, zdaj je bilo težko misliti. Skozil okno je dihala pomlad, življenje. V njegovih rokah pa je bila usoda vseh, ki so v teh črnih dneh iz njegovih knjig črpali tolažbo in upanje. Ali ni dovolj, če pada eden od njih? Ali naj pahne v pogubljenje še Rudija, Francija in Ivanko?

»No?« je priganjal oficir.

»Nikomur nisem izposojeval knjig!« je trdilo določno izpovedal.

Oficir je zopet planil pokoncu.

»Kaj, vi tajite, vi lažete? Pes, bandit, boljševik...!« In s sikajočim glasom je grozil: »Se enkrat vas zlepa vprašam: komu ste izposojevali knjige?« Pri tem je pritisnil na električni gumb. Nekje v sosednjem prostoru je zabrnal zvonec.

»Nikomur!« je zdaj skoraj zakričal študent.

»Se radi boste povedali!« je s sumljivo mirnim glasom zagrozil oficir in pomignil stražarju, ki je pravkar vstopil.

»Drei!« je poveljeval oficir. Še preden je Branko prav razumel smisel povelja, je stražar že stopil k njemu in ga s sunki v hrbet stiral v kot. Potem je po zraku zasviščnilo in pol dučata jermenov s svinčnimi kroglicami na koncu, je oplazilo študentov hrbet. Branko je klecnil na kolena, pred očmi se mu je stemnilo. A le za trenutek, v drugič je njegovo shujšano telo zadrževalo v bolečini in potem še enkrat. In potem je zarjul kot ranjena zver. Oficir je zaprl okno.

»Boš sedaj odprl gobec?« se je zadiral stražar.

»Nikoli!«

»Še eno porcijo!« je mirno zapovedal oficir.

Po prvem udarcu je študent zopet zarjul. Drugi udarec je bil slabo merjen in ga je oplazil po glavi. Zareči kolobarji so mu zaplesali pred očmi, še je čutil po sencih in vratu tople curke krvi, tretjega udarca pa ne več. Le še zastokal je in se potem preobrnil na stran. Stražar ga je dregnil s škornji. Ko je videl, da fant še zastoka ne, je na oficirjevo povelje naložil mlahavo truplo na rame in ga odnesel.

Oficir si je razočaran nažgal cigareto. Potem je zaključil akt »Branko Schnitter« s kratko pripombo: »Obtoženec je obtožbo v celoti priznal. Obsodba: smrt z ustrelitvijo.«

Ko je Branko zopet odprl oči, se ni mogel domisliti, kje da je. Šele ko je, njemu se je zdelo, da prihaja glas iz neizmerno daljave, spoznal mehak Ovsinekov glas, se je zavedel. In žal mu je bilo, da se je moral še enkrat povrniti iz teme sladkega pozabljenja. Ležal je na trebuhu, ob njem je klečal Ovsinek. Ta je opazil, da je fant odprl oči.

»Boli? Do krvi so te, pesjani nemarni. Pa sem ti pravil, da kar vse priznaj, tudi če ni res, saj je vseeno. Trdo butico maš, fant.«

Branko je v odgovor samo zastokal. Ovsinek ga je vzel v naročje in mu primaknil na usta vrč. Bogve, na kaj je mislil stari rudar, ko je držal v naročju študentovo zbičano telo? Po zaraščenem licu so mu drsele solze...

Dnevi so minevali, nihče jih ni več štel. Pomlad je bila najbrže že pri kraju. Skozil zamreženo okno je silila soparica in čeber v kotu je odvratno zaudarjal. Na napol pregniti slami so ležali štirje živi okostnjaki. Drgača ni bilo več. Nekega jutra so ga odnesli iz celice trdega in s strašno prevrnjenimi očmi. Tratnik ga je še prekrižal in poškopil.

Preostali štirje pa so sanjari. Dom in življenje tam zunaj, kje je bilo že vse to. Zdaj so sanjariji včasih ure in dneve dolgo o koščku kruha. Nič več ni pomagalo, če se je telo zvilo v gubo in če so možgani uravnavali misli na preteklost. Bolečina v

Mauser Karel:

ALEŠ

Tiha nedelja je bila suha. Poderžaj je bil vesel. Hvala Bogu, kaže za dobro letino. Zdaj se bo delo odprlo, da bodo komaj kos vsemu. Oranje in sejanje, travnike bi bilo dobro povlačiti, drevje pregledati. Kar cel dan je treba migati.

Pa pri Puderžaju bo šlo. Ni zlodej, Roza, Miha, Micka in hlapec. Nekaj odležejo takile brusi kot je Aleš. Tudi Roza je cela breza. Tri leta že deklarira pri Puderžaju in Puderžaj je zadovoljen. Kar boji se, če bi na Jurija odšla. Tudi Aleša ne bi dal rad. Navadila sta se hiše. Kakor domača sta. Aleš hodi s fantini, Roza pa z dekleti. Prav kakor vaška.

Aleš je zimo težko prestal. Zavoljo Puderžaja? Tisto ne, s Puderžajem sta se vseskozi razumela. Kaj pa ga je potlej tiščalo?

Jeklicov Gašper.

Ni hudik! Res. Samo Gašper, ki je silil za Rozo. Kakor da ne bi vedel, da ima Roza lectovo srce, ki ga je bil Aleš prinesel s kovorskega žeganja.

Aleš noče siliti. Tudi ne vpraša Rozo od kod ima novo ruto. Samo živeti ne more več na Bistrici. Pa bi rad. Že zavoljo Roze.

Aleš in Roza orjeta. Na Ledini. Za grahoru. Aleš trdo drži za ročice in gleda v brazdo.

Eklet Gašper!

Jurij se bliža in Aleš ne ve, kako bi naredil. Že nekajkrat je sklenil, da bo stopil pred Puderžaja in odpovedal službo, pa se je vselej premislil. Nemara se pa le kako, potolaži.

Da bi Roza prišla k pameti. Kaj pa je Gašper? Nič. Hlapec, kot Aleš.

Roza pa tudi ni, da bi jo postavil v tron.

»Hovt«, se splaši Aleš.

Roza se obrne in ga ošine z očmi.

»Ne bodi tečen.«

Oba čutita, da sta nasajena. Seveda, Rozi se zdi, da Gašper nori. Pa naj le. Zakaj je pa Aleš tako resen? Nobene take ne reče kot Gašper. Govori, da bi človek zaspal poleg njega.

Takole bi, pa takole — pustuh!

Roza je prav v živo jezna. Gašper je ves drug. Ne reče, da se ga danar drži, govori pa zna. Kdaj pa je Aleš vasoval? Nikoli. Zvečer leže kot otep, komaj da lahko noč privošč.

»Bistahar«, vsekaj Aleš in rine drevo v stran.

»Nič ti ni po volji«, bevskne Roza.

»Mi ni«, je kratak Aleš. Če misli Roza, da se bo bogve kako poganjala za njo, se moti. Prosil pa Aleš ne bo.

Na ozarah Aleš počasi odrrsava prst z otka.

»Ne mudi se ti pa ne«, uščipne Roza.

»Nekaterim se bolj.« Aleš ne dvigne glave.

drobovju je bila skeleča, misli pa so se kot obsedene vedno znova vračale. Ko so opoldne posrebal mlačno vođeno juho, jim je nekoliko odleglo. Potem so zopet polegli in čakali, čakali... Nihče ni vedel, kako dolgo še. Oblastnežem in mogotcem tam zunaj se ni mudilo. Smrt jim je bila prepoceni. Hudobec je obsedel njihove misli in zdaj so počasi in premišljeno ubijali duše: uboga trpinčena duša mora najprej zdvojniti nad človeštvom, nad božjo pravčnostjo. Šele potem, kot za namerček, so mrzle svinčanke rešetale telesa.

In potem je nekega jutra planil Seršen prvi iz dremavice. Nekje na koncu hodnika so se pričela odpirati vrata, ki se niso več z običajnim treskom zaprla. Vsi so prisluhnili. Koraki okovanih škornjev, jok in kričanje, copotanje nog, vmes pa surovo zmerjanje stražarjev.

»Danes, zdaj...« je zašepetal Ovsinek. Ni se premaknil na ležišču. Ko je hrup prihajal vse bližje, je še pripomnil: »Kot v klavnici...«

Seršen se je kotalil na slami in si tiščal z dlanmi ušesa. Tratnik se je spravil na kolena in pričel moliti, študent pa je še vedno ležal na hrbtu in strmel v strop nad seboj, kot da bi tam gori še enkrat zrl vse svoje kratko življenje. Ni bil osamljen, sedaj, ko se mu je življenje odmikalo z velikimi koraki. S stropa mu je prikimaval zgubančen materin obraz, Ivanka se mu je smehljala naproti. Rudi, Tone in Franci so mu ponujali roke, češ, nisi nas izdal, hvale ti. In študentu je bilo lahko pri srcu.

Potem so se na široko odprla vrata celice...

V mestu je bilo strahotno tiho. Ko je tresnilo prvič, so jate ptičev prestrašeno sfrfotale in zakrožile nad mestnimi zidovi. Potem je tresnilo v drugič, tretjič in še in še.

Nekje se je zgrudila prav ta čas pred razpelom uvela starka in nekje je prav ta čas v brezmejnih srčni boli zajokalo mlado dekle...

»Zlodej!« užge Roza.

In se spet vračata. Tiho, kakor da sta od prvega dne sprta.

Roza komaj zadržuje vek. Ihta jo kuha, da bi najraje vse pustila in šla.

Aleš drži za ročice in gleda v prst.

»Beštja«, se spomni na Gašperja.

Tako orjeta do polodne.

Zvečer je Aleš truden in zbit in slabe volje. Roza tudi. Koj po večerji se Aleš spravi spat, kakor da bi bil bolan.

Grize ga.

Ej duš, da bi se Rozi podal! Nikoli, pa če se razčesne od jezca. Pa naj se na Gašperja obesi, če se ji tako zdi. Ji ga prav nič ne zavida. Ga pozna.

Vendar Aleš ne more prav spati, ko bi vedel, da Gašper kane priti pod Rozino okno, bi gotovo vstal. Enkrat bi ga rad spodkolenil.

Jurij je vsak dan bliže. Aleš je govoril z Marinškom iz Naklega, vendar tako, da ni dal besede.

»Če me na Marka ne bo, me ne bo.«

»Prav«, je upal Marinšek.

Zdaj Aleš premišlja. Nazadnje bi bilo v Naklem lepše kot v Podbrezjah. In Rozi bi se ognil.

Arduš!

Ravno zavoljo Roze premišlja. Otepa se misli nanjo, misel pa venomer reži vanj.

»Rad jo pa imaš.«

Saj Aleš še nikoli ni rekel, da je nima.

Le kako bi?

Teden dni pred svetim Jurijem je pri večerji Aleš odpovedal službo. Vpričo Roze.

Poderžaj je odložil žlico.

»Menda ne misliš zares, Aleš?«

»Zares, gospodar. V Naklo kanim. Zmenjen sem.«

»Tako, tako«, je težko Puderžaju. »Se ne daš pogovoriti? Rad ti primaknem k plači, če je to krivo.«

»Plačali ste mi, kot sva se zmenila«, gleda Aleš v mizo, »toda zmenjen sem.«

Potlej ni bilo več pravega govorjenja. Videti je bilo, da je Puderžaju hudo. Vpraševati pa ni hotel več. Če si bo na boljše prebral, zakaj bi branil?

Rozi se ni dalo spati, kot da čaka še na kakšno besedo. Toda Aleš je koj po večerji odšel.

Cel teden je bilo pri Puderžaju pusto. Aleš se je poslavil od konj in polja. Delal je do zadnjega. Govorjenja pa ni bil nič pravega. Z Rozo se sploh ni menil. Kakor da je ni pri Puderžaju.

»Eklemansko, samo dekla je po sredi«, je uganil Puderžaj. Skoraj da je bil hud na Rozo.

Na Jurja večer Aleš ni mogel spati. Slišal je, da je prišel Gašper vasovat.

Dolgo je trkal.

Potlej je Roza odprla.

Pismo neznanu materi

(Nadaljevanje s 3. strani.)

podoba življenja, je bil ogenj v železni pečici.

Bila so pečena, ilovnata tla in posteljne noge so tičale v njih. Bile so tam oknice, tiste lesene, objedene oknice, ki bi vedele marsikaj povedati. Slišale so ljubezenske šepete, slišale donenje zvonov in usodno tiktanje stolpnih ur. Bile so tam oknice iz vse hiše in vsaka bi vedela tisoč zgodb. Nocoj so bile priča smrti. Bile so še tam prazne steklenice, bile razbite šipe. Nič niso moge več pomeniti in koristiti in zato so bile prašne in zanemarjene kot strta srca. Bili so tam cvetličnjaki s prezimovajočimi rožami. Tudi večne kakteje so bile med njimi in en oleander. Lep je bil, visok in sveže zelen. Vse tiste domače rože pa so bile kilave, komaj še toliko zelene, da si jih mogel imenovati rože. Oleander pa je imel veje obrnjene proti postelji, kjer je ležalo telo, ki je malo prej še živelo.

Kot da bi edini od živih rož vedel ceniti žrtev, ki je bila doprinešena v tej sobi. Sklanjal je veje v spoštovanju pred smrtjo.

In tam v pečici je bil še ogenj. Zaprasketal je, ko je Janko nehal biti tega sveta in močnejše zagorel, kot bi hotel nadomestiti, kar je tam prenehalo. Potem se je potuhnil in prisluhnil.

Nič.

Pa je spet zaprasketal, požrl zadnje, kar mu je dajalo življenje, švignil iz peči in pričakoval odziva.

Ni ga bilo.

Skoraj razočaran je planil nazaj in se v vroči nestrpnosti vprašal:

»Ali res? Saj ni mogoče?«

Zunaj je bila bleščeča, zvezdnata noč. Hodili smo domov kakor smo bili odhajali.

Mnogo ljudi je bilo na cesti in svetlo je bilo, da si mogel čitati lepake.

»Ples... ples.«

In vendar: kakšen ples?

Ob kruhu in vodi?

Na grobovih in med razvalinami? Kdo bo nadoknadil mrtve?

Končujem svoje pismo, draga gospa.

Pravijo, da v nevihti Bog govori. In v trpljenju je človek Bogu najbližji. Trpljenje je kot vršac. Prosim Boga, na Vam podeli za hip nekaj svojega miru, ki povečuje duše. Poslal Vam je tudi to preizkušnjo in Vi jo boste premagali. Tudi On, ki je dejal: »Nisem od tega sveta«, je bil v času svojega največjega trpljenja samo človek.

Naj se povrnem k oni največji, najlepši in najčudovitejši stvari, ki veže Boga in človeka — k ljubezni.

In mi bomo še vnaprej ljubili svoja polja in cvetice, zvezde in prostrano morje. Želeli bomo biti čim bližje in čim bolj sami z njimi. Toda s še toplejšo ljubeznijo bomo objemali trpeča in boreča se človeška bitja.

Vi nimate več sina, draga gospa, in jaz že dolgo nimam matere. Srčno Vas želim videti in če nama bo dano snidenje, bom srečen, če boste mogli v meni ceniti človeka, ki je bil Vašemu Janku v najtežjem času njegovega življenja — najbližji.

Do takrat Vas pozdravlja Vaš

France.

Aleš se je v postelji naslonil na kolce.

»Rozika!«

»Solit se pojdi.«

Šipe so zazvenele. Roza je z jezo zaprla okno. Aleš se je nasmehnil in se obrnil v zid.

Zjutraj je pripravil kovčeg. Puderžaj mu je stresal roko. »Pa ne kaniš menda peš?«

»Saj ni daleč«, je zamahnil Aleš.

»Vseeno, te bom s konjem potegnili. Kaj bi se mučil!«

»Meni je prav«, je zadovoljen Aleš. Potlej sta šla proti hlevu.

Roza stoji pred večnimi vrati. Aleš devlje pramu komat. S prsti mu česne grivo.

»Po konjih ti bo dolgčas, Aleš«, vleče Puderžaj za strange.

»Mi bo«, ne taji hlapec.

Potlej vrže košaro na koleselj. Zdaj gre Roza prek dvorišča.

»Aleš, zavoljo mene ti ni treba hoditi.« Nato bruhne v vek.

»Z bičevnikom bi te, avša trmasta«, rine iz Puderžaja. Pa mu je koj žal.

»Kako bo, Aleš?«

»Ostal bom.«

Potlej Puderžaj zanese košaro nazaj v hišo. Aleš odkomatuje prama.

»Si hud, Aleš?« prosi Roza.

»Počemu? Dva nisva mogla biti.«

»Saj nista več«, se med solzami nasmiha Roza.

Puderžaj stoji pri oknu in kima z glavo.

»Saj sem vedel, eklemansko.«

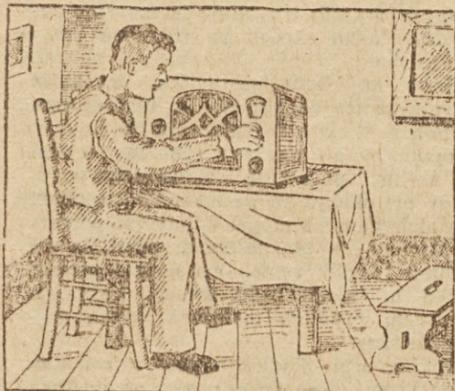
Potlej vzame pratiko in sede k mizi. Da ne bo Alešu in Rozi nerodno, ko prideta v hišo.

Koleselj stoji sam ob hlevskih vratih.

Dr. Z. L.

Veda čarovnikov

Nedelja je, pust jesenski dan. Dež curlja in se cedi po asfaltnih cestah. Hiše in občestne svetilke se kot v zrcalu odražajo v njem. Ljudje bitijo po pločnikih in stiskajo roke v žep, da bi se ubranili prvemu mrazu, ki zavratno sila pod nohte. Nace sedi v toplo zakurjeni sobi in obrača gumb pri radiu. Vrata se odpro in v sobo vstopi oče. »Nace, ti pri radiu?« To je pa nekaj nenavadnega! »V časopisu sem bral, da bo danes v radiu predavanje o znamkah in filatelistiki.« — Oče: »Aha,

tvoja stara strast do znamk! Kaj si novega zvedel?« — Nace: »O znamkah nič. Nisem mogel ujeti postaje. Na tistem mestu je noldo na ves glas proslavljala neko gospo. Ni je mogel prebrati.« — Oče: »Kaj pa je takega povedal o njej?« — Nace: »Rekel je, da je še prav mlada in nad vse moderna, da ima veliko bodočnost, da je že silno mnogo storila za napredek človeštva, za znanost, zdravilstvo, tehniko, industrijo. Njen vpliv sega globoko v vse panoge človeškega udejstvovanja.« — Oče: »To je pa res nenavadna gospa. Kako se pa imenuje? Ali imena ni povedal?« — Nace: »Prav čudno ime ima. Nikoli še nisem takega slišal. Imenoval jo je Kemija.« — Oče se prične smejati na ves glas: »To vendar ni nikaka gospa. Saj nisi človek ni. Sploh ni živo bitje.« — Nace strmi: »Kaj pa je potem?« — Oče: »To je posebne vrste znanost!« —

Nace: »Kemija je znanost? To mi je popolnoma novo. Slišal sem v šoli, da je zdravilstvo znanost, da je pravo znanost, da je jezikoslovje znanost. O kakih znanostih, ki bi se kemija imenovala, pa nisem slišal.« — Oče: »Temu se tudi ni čuditi. V osnovni šoli ni mogoče govoriti o kemiji.« Nace: »Škoda! Zanimiva mora biti ta znanost in pomembna, sicer je ne bi govoril tako vznemirjen opisoval. Res bi me zanimalo zvedeti kaj več o njej.« — Oče: Zelo vesel sem tega. Vsaj ne boš vedno tičal v tistih znamkah. Če ti bo ugajala, se ji lahko popolnoma posvetiš.« — Nace: »Krasno! Toda kako naj se ji posvetim, ko niti ne vem, kaj pomeni.« — Oče: »Nič ne da, to vse boš lahko zvedel, če boš hotel. Ako se ne motim, se prav ta teden odpre jesensko polletje na ljudski univerzi. Med predavanji bo gotovo tudi kako o kemiji.« — Nace: »Ljudska univerza? kaj pa je spet to?« — Oče: »Univerza ali vseučilišče je zavod, kjer se mladi ljudje pripravljajo na svoj poklic: eden za zdravnika, drugi za duhovnika, tretji za odvetnika itd. Na univerzi morejo študirati le oni, ki so dovršili srednjo šolo. Ker je takih razmeroma malo, učiteljskih ljudi pa mnogo, zato so osnovali ljudske univerze. Tu predavajo strokovnjaki o najrazličnejših predmetih, pa tako preprosto, da vsakdo lahko razume. Namen tega zavoda seve ni pripraviti ljudi na kak poklic, ampak nuditi jim možnost izobrazbe.« — Nace: »Mislil, oče, da bi jaz tudi kaj razumel, če bi tam poslušal?« — Oče: »Prav gotovo! Saj zabiti nisi, le preveč otročiji si bil doslej. Zdej je pa res čas, da se lotiš česa pametnega.« — Nace: »Ta zagonetna kemija se mi zdi zelo privlačna. Sam ne vem zakaj.« — Oče: »Poglejva v časopisih! Res! Otvoritev ljudske univerze je v ponedeljek ob 6h zvečer. Tu je spored predavanj za prvi teden! Vidiš takoj naslednjo sredo je predavanje o kemiji.« — Nace: »Odlično! Kaj ne, da boš šel z mano oče?« — Oče: »Prav rad! Prvič te bom spremljal, nato boš pa lahko hodil sam, če ni to le trenutno navdušenje!« — Nace: »Ne, oče, boš videl, priti hočem stvari do dna.« — Oče: »Dobro, tedaj pa ne pozabi na prihodajo sredo!«

Ena ura zgodovine

Nace je vstopil z očetom. Velika dvorana je bila že skoro polna vedoželjnega občinstva. Sedeži so bili polkrožno razvrščeni in so se dvigali vedno višje. Spredaj je bila dolga miza in za njo na steni velika tabla. S težavo sta našla primeren prostorček. Nace se še ni dobro razgledal, že so se odprla spredaj ob steni majhna vrata. Vstopil je suhljat dobrodušen gošpod z naočniki in v belem plašču. Nace se je domislil, kako sta z mamo hodila v bolnico na cepljenje. Tam je bilo vse polno takih belih gospodov. Zdelo se mu je, da znova čuti oni zoporni vonj po zdravilih in da sliši vpitje otrok, ki se hočejo iztrgati strežnicam v strahu pred zdravnikovo brizgalko. Že se je napol dvignil, da bi jo popihal, ko ga je oče krepko potisnil na sedež. Gospod v belem plašču je med tem pristopil za mizo, poklonil se je, popravi naočnike, nato pa je začel s prikupnim glasom in živahno kretljivo.

»Gospoda! Kemija je mlada znanost, toda njena zgodovina sega daleč nazaj v prvo dobo človeškega udejstvovanja in skriva v sebi mnogo zagonetnega, da, naravnost čarovniškega. Že beseda »kemija« sama nam je nerazumljiva in tuja. Vprašali me boste, s katerega jezika smo si jo izposodili. Na to vprašanje vam sam ne vem dati točnega odgovora. Ako brskamo po pergamentih starih Egipčanov iz 4. stol., srečamo v njih pogosto besedo »chemi«, kar pomeni »črna«. Vemo pa, da so v starem veku s to besedo imenovali Egipt sam kot »črna zemlja«. To ime se je Egipta prijelo morda zaradi črne zemlje, ki jo donša reka Nil. Verjetneje pa je dobil Egipt ta naziv zaradi »črne umetnosti«, s katero so njegovi prebivalci znali iz zemlje dobivati različne kovine in izdelovati mnoge druge koristne stvari. Delali so steklo, celo barvano. Poznali so pivo, jesi, mlo. Poznali so lošč ali emajl. Delali so umetne drage kamne, posode iz lončevine. Skrbno so čuvali pred tuji načini, kako barvati tkanine z naravnimi barvili, indigom in purpurjem. Mnogo so vedeli o strupih in zdravilih. Kdo od vas, gospoda, še ni slišal ali bral o mumijah. To so telesa umrlih egiptovskih velikašev, iz katerih so vzeli drobovje in jih tako temeljito obdali z dišavami, balzomom, da so se ohranila nestrohnela do danes.

Sosedje Egipčanov so bili Grki in Rimljani. Prvi so bili umetniški, drugi pa vojaški narod. Prevzeli so nekaj nauk skrivne vede od Egipčanov k njenemu

nadaljnemu razvoju pa niso mnogo prinesli. Rimljani sploh ne, Grki pa so rajši modrovali. Drugačnji so bili Arabci. V 7. stol. po Kr. so preplavili Egipt, zasedli so Sev. Afriko in se preko Gibraltara razšli po Španiji. Sami so že imeli visoko kulturo, sprejeli so pa poleg tega vse, kar so našli pri Egipčanih in predavali o tem na svojih univerzah. Po njihovi zaslugi se je tudi kemija preselila v Evropo. Na takratnem zapadu pa niso bili ugodni pogoji za njen razvoj. K praznoverju nagnjeni ljudje so povsod v naravi slutili tajne skrivne sile, ki jih poznajo in izrabljajo le čarovnice in čarodeji. Kemijo so imenovali »črna umetnost«. O njej so si šepetali nezasiščane stvari. Kemijske poskuse so razlagali kot fantastične pojave, pri katerih nastaja »eliksir« ali živa voda, ki človeka pomladi, »kamen modrih«, s katerim se more vsaka malovredna kovina spremeniti v zlato; in celo — umetni človek. To je bila doba takoj imenovane alkemije. Taka je bila zgodovina kemije do 16. stol. Zanimivo je, da je med najpomembnejšimi alkemisti škof iz Regensburga sv. Albert Veliki (1193 — 1280). Kemijska znanost bi v njem lahko našla zaščitnika in patrona. Po 16. stol. je počasi vnema za izdelovanje zlata ponehala, kemija se je usmerila v zdravilstvo. Teofrastus Paracelsus, profesor zdravilstva v Bazlu, je dejal: »Prava naloga kemije ni v izdelovanju zlata, ampak v pripravljanju zdravil. Človeško telo so smatrali za kemijsko spojino. Bolazen je sprememba te spojine. Zdravilstvo ima namen spremembo odstraniti. Čeprav se niti enemu od alkemistov ni posrečilo izdelati zlata in če tudi zdravilska kemija poznejše dobe ni odkrila eliksira in žive vode, je ta doba za kemijo zelo pomembna. Pri svojih poskusih so alkemisti odkrili nešteto izkustvenih pravil in naravnih zakonov. Ti izdelki pa niso bili znanstveno utemeljeni in urejeni, zato kemija dotlej ni bila znanost, ampak se je po pravici imenovala »črna znanost.« — Šele 17. stol. je rojstna doba kemijske znanosti. Tedaj so nastopili možje kot je bil Robert Boyle, Cavedish in zlasti Lavoisier. Ti so dali kemiji ono znanstveno podlago, ki ji je omogočila poznejši vratolomni razmah. Po njihovi zaslugi zavzema danes kemija odlično mesto med znanostmi in njenega praktičnega pomena za vsakdanje življenje se vse premoledno zavedamo. Kemija ima svoje mesto v vsakteri tovarni in večjem

obratu. Na eni strani nadzira surovine, na drugi pa izdelke. Rudarja spremlja, ko riže po zemljski skorji in meče na en kup mišvedno kamenje, na drugega pa zlahkne rudi. Poljedelcu svetuje, kako naj gnoji in obdeluje zemljo, da bo imel čimveč pridelka. Zdravnik vodi pri preiskavi človeškega telesa in skrivnosti, ki se v njem godijo, ker te so vse od prve do zadnje kemijske narave. V sodni dvorani stoji poleg sodnika, da mu postrže za olajševalnimi ali obremenilnimi dokazi. Generali se ji klanjajo in jo povprašujejo po novih napadalnih in obrambnih sredstvih...«

Tanek glas zvonca je govornika praktično. S kretljivo, ki je izražala nevoljo nad

prehitro tekočim časom, je pogoltnil zadnje zloge. Priklonil se je in zopet zginil za malimi vrati.

Nace je molče korakal poleg očeta, ko sta se vračala. Oče ga je moral večkrat prijeti za rokav in prepričati, da ga ni podrl voz ali cestna železnica. Pri večerji je jedel malo. Zdelo se mu je, da tega, kar prihaja na mizo ne vrednoti več z stališča večje ali manjše okusnosti, kot je bil doslej navajen: njegove misli so se su-

kala bolj okoli skrivnostnih sprememb, ki jih doživlja hrana v človekovem telesu.

Ponoči je imel težke sanje. Zdelo se mu je, da se nabaja v globoki temni kleti. Na okornem podstavku je bila lojčevka in slabo osvetljevala, vlažna, okrajane stene. Po njih so lazili pajki in škorpioni in druga golazen. Ob stenah so bile pritrjene police in na njih raznovrstne posode in skrivnostno orodje. Glinasti lonci in cinasti pladnji, svinčene retorte, destilacijski kotlički, steklenice z dolgimi vratovi in klobukastimi pokrovi. Tam so ležali kupi lesketajočih se mineralov in vrste steklenic z raznobarnimi tekočinami ter skrivnostnimi napismi. Ob drugi steni so bila razvrščena ognjišča, z vdelanimi kotli iz bakra. Pod njimi je žarelo ognje z vijolčastim plamenom. Penča takočina se je pretakala iz enega kotla v drugega in se nabirala v podstavkih. Ves

prostor je bil napolnjen s težkim vzduhom strupenih par. V kotu je za okroglo mizo čepelo neko človeče v pisani plemiški obleki z dolgo in valovito lasuljo. Iz razmršene, zanemarjene brade je sršel orlovski nos z nekakimi predpotopnimi naočniki. Zatopljen je bil v kupo pergamentov. Listal je po njih in v dolgim gosjim peresom delal čudne kretanje. Na policah nad mizo je videl Nace steklenice in v njih zvite kače v neki tekočini. Med njimi so stale mrtvaške glave in kosti. Nagačene so ve in druga golazen se je pošastno režala Nacetu v obraz. »Alkemistična dslavnica«, mu je šinilo po glavi, in tesnoben mraz ga je pretresel. S tiho radovednostjo je stopal ob policah, vzpenjal se je na prste in skušal brati napise: sama latinska imena. Stopil je na drugo stran, kjer je iz nezadostno uteženih kotlov sikala para. Tajinstvena tekočina se je pretakala iz ene naprave v drugo in tam na koncu — kar ostrel je — so iz prav tanke cevčice počasi polzele svetle, rumene kaplje. »Zlato!« je vzklisknil. Možic ob mizi se je zganil. Dvignil je glavo iznad par-

gamentov in uprl v Naceta svoje rdeče obrobjene oči. Z nekakim zloveščim zadovoljstvom se je zarežal: »Da, to je zlato! Hočeš? Nastavi roko!« Nace se je poželjivo sklonil in nastavlil pergišče. Kaniila je prva kaplja. Spetka je ga je kot sam razbeljeni svinec. Kriknil je in se zbudil.

V sobi je gorela luč. Znašel se je poleg mize, kjer je tipal po pletenju, ki ga je bila mati prejnjji večer pozabila odnesti.

Nace preliwa kri za znanost

Prav prijetno je, če moreš za kratek čas iz mestnih zidov ven, v nepokvarjeno naravo. Kakor ogromna, nikdar do konca prebrana in vedno nova knjiga je priroda

Slehnemu nudi pouk in razvedrilo, napolni ga z zdravjem in dobro voljo.

Tudi Nace je z očetom na sprehođu. Počasi stopata po ilovnati izprani poti v mestnem logu. Prvo jesensko deževje je prilepilo na tla dokaj odmrlega listja, eno pa, ki je še na drevju, se leskeče v pestrih barvah. Popoldansko sonce boža zadnje podleske, ki so zaradi deževja povsili glave. Zadnje jate ptic selik se zbirajo nad griči, na preoranih njivah krakajo vrane. Pogovor se suča okoli raznih vprašanj in obični končno v kemiji. Nace se je bil namreč kar trdo zagrizel v to stvar.

Nace: Po zadnjem predavanju na ljudski univerzi se ne morem znebiti nekaterih nejasnosti. Predavatelj je ves čas govoril o naravnih pojavih. Razvrščal jih je v dve skupini: ene je imenoval fizikalne, druge pa kemijske pojave. Dasi sem sledil z vso napetostjo, vendar mi ni povsem jasna razlika med obema skupinama. Predvsem, oče, prosim te, razloži mi, kaj je to naravni pojav.

Oče: Vsako spremembo, ki jo opazimo na telesih v naravi, imenujemo naravni pojav.

Nace: Kakšen primer!

Oče: Poglej tamle ob poti steklene črepinje!

Nace: Nekdo je razbil steklenico.

Oče: To je bil naraven pojav.

Nace (po kratkem premisleku): Imas prav, steklenica je doživela neko za lastnika sicer neljubo spremembo. Tamle v sadovnjaku je pravkar padlo z drevesa še zadnje jabolko. To je po tvojem tudi naraven pojav.

Oče: Kej pa da!

Nace: Potem je pa naravnih pojavov veliko.

(Konec prihodnjic.)

okoli tebe. Ta knjiga je najbolj učena in najbolj preprosta hkrati. Z enakim pridom jo prebirata učenjak in neuki kmet.

Za naše gospodarje

Zima še ni končana

Praznik spreobrnjenja sv. Pavla, ko se zima preobrne, je že za nami; tudi svečnica, ko je mraz končan. Minul je že sv. Valentin (14. febr.), prvi pomladin, ki prinaša ključe od korenin. Kmalu pride sv. Matija, ki bo mraz in led in zimo razbil.

Že vidimo na vrhah mačice, že se odpirajo ob sončnih dneh češarki smrek in veter raznaša seme po zasneženi prirodi. Vse to znači, da so tedni zimi že šteti, da ji je odmerjen samo še kratek čas gospodovanja.

Vendar pa zima še ni končana, še ni čas za dela na polju. Ta zadnji čas zime more in naj bi kmečki gospodar še koristno uporabil za dela, ki jih je mogoče dobro in koristno izvršiti v tem času za dobro in korist kmečkega gospodarstva v celem letu.

V kolikor nismo že zasejali poljedelske površine z oziminami, napravimo natančen načrt za obdelovanje v vigredi.

Ako še nismo, moramo izvoziti v zimskih dneh gnoj na kompost. V vigredi bo vprežna živina tako zaposlena, da za to delo ne bo več časa. Gnoj za njive in kompost za travnike vozimo ob mrzlih dneh, da ne razrežejo kolesa travniško rušo. Na to ne bi bilo treba paziti, ako bi si še pred svetovno vojno preskrbeli voz z gumijastimi kolesi. S takim vozom moremo voziti kompost tudi ob južnem vremenu na travnike.

Gnoj zvozimo na njive ali ob njive na kup, ki ga nato lepo uredimo, stlačimo in zravnamo. Kompost pa naj ne leži predolgo na kupu na travniku; čimprej ga enakomerno raztrosimo po travnikih. Umevno je samo po sebi, da moramo tudi pozimi skrbeti za dobro urejeno gnojlišče, četudi pozimi gnoj ne razpada tako hitro in hranilne snovi ne izhlapevajo tako hitro kakor v poletni vročini. Pozimi imamo še več časa, da moremo kup gnoja lepo in pravilno urediti kakor pa v drugih letnih časih, ko večkrat časa zmanjkuje za najnujnejša poljska opravila.

Zanemarjati tudi ne smemo gnojnične jame. Sicer je danes še vedno veliko število slovenskih kmetij, ki nimajo pravilno urejenega gnojlišča in tudi seveda ne gnojnične jame. To pa gotovo zato, ker se kmetje še vedno ne zavedajo, kako zelo s tem škodujejo sami sebi. Sami kupujejo umetna gnojila, da dajo rastlinam na njihovi potrebne hranilne snovi. Ali pa so posevki tudi večkrat brez umetnih gnojil, ki jih niti ni vedno mogoče dobiti. Medtem pa odtekajo hranilne snovi in to dragocene hranilne snovi od neurejenega gnojlišča do ceste in potokov, ki so zato vedno onesnaženi, nato pa naprej v Dravo.

Znana je sicer dobrodušnost in gostoljubnost koroškega kmeta. Da bi bil pa tako doberljiv in bi oddajal brezplačno in brez vsake odškodnine in celo brez vsake zahvale najboljše hranilne snovi svojim južnim sosedom, pa tudi ravno ni potrebno.

V gnojnični jami ima kmet važne hranilne snovi, dušik in kalij. Gnojnice ne smemo razvažati na zmrzla tla. Odtekla bi gnojnica po globelih in malih kotanjah in jamicah v zemlji, mogoče tudi po nagnjenem terenu in zemlja bi bila neenakomerno gnojena. Navadno je pozimi vedno kak južen, meglen ali oblačen dan, ko je zemlja zgoraj malo otajana in takrat razvažamo gnojnico.

Res je lažje razvažati in trositi umetna gnojila kakor pa razvažati gnojnico. Vendar moramo predvsem skrbeti za ona gnojila, ki jih moremo z malimi izdatki pridobiti v lastnem gospodarstvu. Posebno moramo na to misliti še danes, ko ne moremo dobiti toliko in takih umetnih gnojil, kakor bi jih potrebovali, da bi mogli dati rastlinam vse potrebne hranilne snovi.

Nadaljnjo skrb moramo pozimi posvetiti sadnemu drevju. Pozimi odstranimo suha drevesa, odžagamo suhe veje, izrežemo suha in ranjena mesta ter jih nato zamažemo. Skrbimo, da bodo sadna drevesa pred koncem zime, pred spomladjo dobila potrebni gnoj, ako tega nismo napravili že jeseni, pred zimo. Skrbimo tudi, da bodo sadna drevesa pred koncem zime, oziroma pred spomladjo poškrpljena. Že sedaj skrbimo, da bomo imeli pravočasno pripravljena vsa potrebna škropila, to je, vsa potrebna škropilna sredstva.

Zimsko škropljenje, ki bi ga imenovali lahko tudi predvigredno škropljenje, je najbolj učinkovito sredstvo proti živalskim škodljivcem sadnega drevja, zlasti proti ušem. Zelo učinkovito pa je to škropljenje tudi proti raznim lišajem in mahovom na sadnem drevju. Končno pa je zimsko škropljenje priporočljivo tudi proti raznim glivičnim boleznim sadnega drevja, kakor tudi proti škrlupu in proti gnilobi moniliji.

Zimsko škropljenje moremo pravilno in koristno izvesti ob dneh, ko ni preveč mraza, ko ne zmrzuje. Vsekakor pa škropimo preje, predno cvetno in listno popje v vigredi odžene, ko torej sok še ne kroži po drevju, ko popje še spi.

Kot škropiva uporabljamo drevesni karbolinij in sicer 10%-no raztopino za pečkasto sadje (jabolka, hruške) in 8%-no raztopino za koščičasto sadje (češplje, slive, češnje). Nadaljnje škropivo za predpomladansko ali zimsko škropljenje je solbar in sicer 3%-na raztopina.

Drevesne karbolineje uporabljamo zlasti za zatiranje in uničevanje raznih drevesnih uši, lišajev in mahov. Solbar pa uporabljamo za preprečevanje in zatiranje glivičnih bolezní.

Z drevesnimi karbolineji škropimo drevje vsaki dve ali tudi vsaka tri leta, ako so drevesa gladka, brez mahu, lišajev in stare skorje. Drugače pa je priporočljivo vsakoletno škropljenje.

Pozimi moramo tudi skrbeti, da v naše šrambe ne pridejo miši, podgane in raz-

ni drugi škodljivci, kakor n. pr. žitni hrošček ali žitni žižek. Vse naše delo, vse naše poletne in jesenske napore nam morejo uničiti ti škodljivci. Zato moramo skrbeti za čimvečjo snago in red povsod v stanovanjskih prostorih in v gospodarskih poslopih, zlasti pa še v šrambah. Ako so v hiši zvesti psi in dobre mačke, se prav gotovo ne morejo razmnožiti miši in podgane.

Zlasti moramo skrbeti za red v šrambah. Prazne vreče moramo dobro očistiti, raztrgane vreče pa dajmo zašiti. Ne smemo tudi ne manjkati trakovi oziroma konci vrvice za zavezovanje vreč, da jih moremo vzeti, kadar jih rabimo.

Preglejmo pozimi še vso konjsko opremo in opremo druge vprežne živine. Ravno tako preglejmo tudi vse kmetijsko orodje in stroje. Manjše napake popravimo pri orodju sami, stroje pa damo, zlasti, ako so potrebni večjih popravil, obrtniku v popravilo. Vsekakor pa vse orodje in stroje še enkrat pregledamo, jih temeljito očistimo, ako tega nismo napravili že v pozni jeseni ali pa takoj začetkom zime. Da podaljšamo trajnost kmetijskemu orodju in kmetijskim strojem, vse ponovno preličimo, to je, prevlečemo z novim nalikom. Železne dele orodja in strojev prevlečemo z oljnato barvo, lesene dele pa s karbolinijem. Ako barve in karbolineja nimamo, moremo vzeti nadomestilo, to je apno.

Zimski meseci, zlasti pa zadnji zimski meseci, so najbolj primerni, da napravi gospodinja točen načrt za svoj zelenjadni vrt. Premisliti mora, kaj bo predvsem v poletnih mesecih potrebno, da daje vrt za gospodinjstvo in si po teh potrebah tudi napravi načrt. Ko pa je načrt gotov, je treba pravočasno skrbeti za semena. Nepravilno bi bilo šele takrat iskati po trgovinah in pri sosedih semena, ko je čas setve že tu.

Kakor pa skrbi gospodinja, da si preskrbi pravočasno semena za zelenjadni vrt, tako mora tudi gospodar skrbeti, da preskrbi pravočasno, še pozimi, semena za vigredno setev. Ko se začne vigredno delo na polju, ne bo več časa in bo prepozno šele takrat misliti na preskrbo semena. Ako začnemo šele v vigredi misliti na preskrbo semena, je prav lahko mogoče, in to še zlasti pri današnjih razmerah, da pride seme prepozno in se setev tako brez potrebe zakasni.

Ako semena ne mislimo kupiti in vzamemo seme od lastnega pridelka, moramo semensko žito še enkrat temeljito pregledati. Pest žita damo na kos belega papirja in nato pregledamo zrno za zrnom. Mogoče, da žito samo na sebi in tudi v kupu izgleda lepo in zdravo, ko pa ga tako na papirju začnemo opazovati zrno za zrnom, vidimo šele, koliko je še vmes razdrobljenih žitnih zrn. Vse to bi prišlo s semenom v zemljo, ako ne bi žita pred setvijo temeljito očistili.

Danes že ne bi smelo biti več kmečkega gospodarja, ki bi pozabil semensko žito pred setvijo dobro razkužiti. Nerazkuženo žito prinese na njivo mnogo glivičnih bolezní. Danes, ko moremo lahko in za nizko ceno povsod dobiti razna učinkovita sredstva za razkuževanje semenskega ži-

ta, je gotovo upravičeno reči, ako vidimo na polju snetivno žito: »Malomarnost kmeta je temu kriva!«

Ne samo za žitno seme, tudi za vsa druga semena, ki jih kmet ne pridelal sam, je treba skrbeti pravočasno, torej vsaj sedaj proti koncu zime. Predvsem pridejo tu v poštev razna semena krmnih rastlin, kakor krmna grahoviča, grah za krmo, bob za krmo, kuzuza za zeleno krmo in za ensiliranje ali vksiranje.

Tudi za deteljna semena in za travna semena skrbimo pravočasno pred setvijo. Črne detelje, zlasti lucerne in mogoče tudi esparzete ni nikdar preveč zasejane. Saj nam dajejo razne detelje najboljše, pa tudi po hranilni vrednosti najboljšo krmo za vse vrste domačih živali. Ne smemo pa tudi pozabiti na upravo menjalnih in umetnih, trajnih travnikov in moramo zato pravočasno skrbeti za potrebna travna semena.

Kako naj bodo sestavljene mešanice travnih semen za naprave in obnovo menjalnih in trajnih travnikov in za obnovo, izpopolnitev ali napravo pašnikov, o tem naj se kmet posvetuje s strokovnim uradnikom pri okraju ali pa osrednji kmetijski zbornici. Tam bo mogel dobiti vse potrebne nasvete. Pri tem je treba vedeti, da pri nakupu travnih semen ne smemo gledati toliko na nizko ceno semen, važna je predvsem pravilna mešanica semen najboljših trav.

Tudi za seme sladkorne pese, oziroma za seme krmne pese (rona), ako ne mislimo pridelovati sladkorne pese, moramo pravočasno poskrbeti.

Nikakor ne smemo pozabiti pozimi in zlasti proti koncu zime, večkrat pregledati zaloge krompirja (repice). Skrbeti moramo za večkratno zračenje kleti, v katerih je krompir. Pa vse to še ni dosti, zaloge krompirja ne pregledamo samo površno, krompir je treba pregledati natančno, krompir moramo prebirati. Pri tem lahko krompir že tudi sortiramo za seme.

Ako smo v zimskem času izvršili vsa ta dela, čakamo lahko mirno lepega vigrednega vremena. Takrat bo dela še tako več kot dosti, »čez glavo«, kakor pravimo, in ne bo časa, skrbeti za stvari, ki jih moremo s premislekom opraviti še pozimi.

V vigredi more kmet šele prav preceniti in se sproti veseliti, kako prav je ravnal, da je za potrebno seme za vigredne setve, kakor ječmen, oves, grah itd. poskrbel pozimi. Tako ne bo nikdar živel v strahu, da bo zamudil ravno najlepše vigredno vreme, ki je najugodnejše za setev. Tako pride seme pravočasno v zemljo in ko je toplota malo ugodna za kaljenje, polja hitro ozelenijo. Marsikateri kmet se pri tem keša, toda prepozno, da ni pravočasno pozimi skrbel za potrebno seme, pa je morda sedaj v vigredi zaradi tega zamudil najugodnejše dni za setev.

Kmalu bo tu čas, ko se ptiči poženijo, okrog praznika sv. Gregorja (12. marca) je to; do takrat je navadno še čas za zimsko opravila. Pozneje na to ne bo več mogoče misliti, ne bo več časa za to.

Zato pa bo dober kmečki gospodar skrbno izbral še zadnje tedne zimskega časa ter bo nato mirno lahko pričakoval vigrednih dni z velikonočnimi prazniki, ki prinesejo tudi vstajenje narave.

Sin metvega

NOVELA Splešl. K. MAUSER

4.

»Da si šment upa tako blizu«, je skoraj pogrelo Klevža. Vendar je šel in zapahnil vrata v kurjico. Lahko da kanalja pride prav do mlina.

Potlej se vrne v hišo. Neža se je odpravljala že spat. Tudi Jernej je zaprl knjigo.

»Jutri bi bilo dobro, da bi na dolinah zorali. Dolgo se vreme ne bo držalo, kakor se mi zdi.«

»Prav, oče. Ali bova midva šla?«

Jernej je vesel.

»Midva, Jernej.«

Potlej gredo spat.

Proti polnoči se že Klevž domisli, da so nemara hlevska vrata odprta.

»Pogledat pojdi, če se ti ljubi«, je nejevoljna Neža.

»Od same tečnosti nič ne spiš.«

Klevž nažge laterno. Dobro ve, da so hlevska vrata zaprta. Sam jih je zapahnil. Toda ven mora. Po prstih pride v hišo.

Jernej spi. Desna roka mu leži na odeji. Klevž se mora ustaviti. Z roko zasenči luč in stopi k postelji.

Kakor bi Premc spal v postelji. Da, to je njegov sin, Premčeva kri.

Ko se Jernej obrne, se Klevž brž odmakne in odide v vežo. S tresočo se roko poišče zapih in odpre duri. Na dvorišču je rahla mesečina, ki meče sencu jagneda čez pesek proti raki. Iz kurjice je slišati udarjanje peruti. Kokoši se bore za prostor. V hlevu se prestopata konja.

Klevž stopi na dvorišče. Hladno je. Hlev je zaprt, voda v koritu je zlata.

Skozi tišino šumi voda. Mirno pada v žleb in pod hišo zavije pod jelše. Na dolinah se združijo s Kotnico.

Nikogar ni. Tudi veža je prazna. In vendar Klevž ve, da niti oči ne bo zatisnil dobro, ko bo Premc spet prišel kot vsako noč.

Klevž se tiho vrača. Ko zapahne vežne duri, še enkrat poizkusi zapih. Drži. Vendar Premc najde pot.

V hiši koj pri vratih zasenči luč. Jernej spi mirno. »Ničesar nima na vesti«, bridko obide Klevža. »Tudi zavoljo njega imam težke noči.«

Potlej potihoma stopi do postelje, poklekne na eno koleno in porine laterno pod klop. Z obema rokama gladi odejo.

Nato upihne luč in kakor da ga je sram solza, hitro vstane in zravnano odide v čumnato.

Lisjak na Grmadi se je še nekajkrat oglasil do jutra. Klevž je slišal vsak lajež. Dobro mu je del. Vsaj nekdo je še bedel z njim.

IV.

Andrej v pratiki je bil zaznamovan s snegom. Vendar je bil veter premočan. Nekaj snežink se je sicer zavrtinčilo sem od Grmade. Toda te je koj popila kotnica in mokra trava. Kazno je bilo, da se bo vreme še nekaj časa držalo. Klevž ni verjel, da bi se pratika zmotila. Kar venomer je hodil na prag in vohal po zraku.

Nebo je bilo megleno sivo in če ne bi zdaj pa zdaj sunil veter od Storžiča sem, bi bilo ozračje povsem mirno. Kakor da siva plahta le s težavo zadržuje sneg.

Jernej je očistil konje in jih napojil. Pastir je kar nekam postopal. Malo od mraza, malo pa zavoljo nepričakovosti, da bi sneg vendar začel kosmatiti. Voda v raki je bila mirna kakor debel curek olja. Vse je bilo nekam mlahavo in v pričakovanju.

Andrej se je pratiki le izneveril. Do noči je Klevž čakal na sneg in do noči ga ni bilo.

Drugo jutro je bila huda slana. V Grapi mrzlo, da je Jernej, ki je nanosil sena za konje, hukal v roke.

Malo pred južino se je zmeglilo nebo.

»Bo«, gleda Klevž skozi okno.

»Kar utonili homo v puščobi«, je skoraj vzdihnila Klevžarica.

Klevž sam se boji zime. Vendar prav na tistem upa da bo samota Jerneja privezala na domačijo in morda bo prav v zimi prišel čas, ko se bo Jerneju lahko izpoval.

Zimska samota in tišina z zemljo vred upokojita tudi strasti in sovraštvo v človeku.

Zdržema je nanašalo sneg. Jerneju, ki je gledal skozi ožno, se je zdelo, da je snežni zastor nad rako pretrgan. Vse snežinke, ki so padle na vodo so takoj skopnele, breg pa se je belil in se čudovito odražal od smrečja. Vrtinčenje snežink je tako čudno mehko vplivalo na Jernejeve misli. V začetku se mu je zbudilo kakor domotožje, potlej pa se mu je zazdelo, da beli prt prekriva vse težko iz preteklosti, da zagrinja bolečine in žalost in da na belini stoji samo še odpuščajoči spomin, bel angel na gomili prezgodaj umrlega otroka.

»Ti je dolgčas, kajne?« je vprašal Klevž in se od mize presedel k peči.

»Zakaj menite? Ker gledam skozi okno? Pozimi v grapi ne more biti dolgčas. Prej poleti, ko je vse v zelenju, ko si človek želi širine in svobode. Grapa pa je tako ozka in stisnjena, kakor da iz nje ni izhoda. Pozimi si ne želim nikamor. Pozimi je svet vendar tako majhen in zaprt, da si vesel vsake luknje.«

Jernej se nasmehe in sede. Klevžu je vseč fantov odgovor. Do pomladi je še daleč in do tedaj se bo Jernej povsem privadil. Morda ostane za vselej v Grapi.

Da bi vsaj. Klevžovina vendar ne more rasti brez mlade sile.

Snežilo je celo popoldne in proti večeru nisi nikjer več videl trave. Voda v raki je bila videti skoraj črna. Mrak je samoto še povečal. Jerneju se je zdelo, kot da je snežni zastor zagradil domačijo okrog in okrog z zidom, ki nima konca.

Ob luči je bilo prijetno gledati, kako so se snežinke na steklu topile in puščale za seboj mokro črto. Od peči je puhtelo, pod stropom je ležala dremava toplota, ki je silila k spanju.

Izpod domače lipe

Celovška mlekarina

V začetku tega meseca je imela Celovška mlekarina izredni občni zbor. Težave, s katerimi se mora podjetje boriti so postale iz dneva v dan večje. Nezadovoljni so kmetje, ker se jim oddaja mleka ne izplača, nezadovoljni prav tako potrošniki, ker mleka niti za otroke in stare ljudi niso dobili. Ljudje so postali nezaupni in so se pričeli spraševati, kje je vzrok temu nerodnemu gospodarstvu, razmere so za podjetje trenutno zelo ugodne. Mlekarini ni treba iskati blaga, ker ga kmetje sami dovažajo, mlekarini se ni treba boriti z nobenim konkurentom in končno tudi sama določa cene, o katerih misli, da bodo pač najpriljubnejše. V takih razmerah bi človek upravičeno pričakoval, da bo podjetje aktivno. Pa ni!

Ko so kmetje to videli, so zahtevali odstranitev ravnatelja. Na zahtevo devetsto podpisanih kmetov je deželna vlada ukazala sklicanje občnega zbora. Na občnem zboru so odstranili dosedanjega ravnatelja mlekarine, oddajo mleka pa bodo na novo uredili in sicer tako, da bo vsak lastnik krav oddajal mlekarini določeno količino mleka, kar pa mu bo mleka še ostalo, ga bo smel prosto prodati, vendar ne po višji ceni kot po en šilingu liter. Mlekarina bo kmetu plačevala mleko po 30 grošev pri čemer kmet ne bo imel dobička. Pri ostalem mleku, ki ga bo prodal po šilingu, se mu bo pa že nekaj nabralo. Mnogo mleka, ki jo je treba oddajati, se sedaj stopnjuje po številu krav. S to ureditvijo, če se bo namreč tudi dejansko izvajala, bodo lahko kmetje zadovoljni.

Opomnili bi radi še na nekatere malenkosti, ki zadevajo celovško mlekarino. Predsednik mlekarine je imel 1200 šilingov mesečne plače. Če je predsednik zmožen in delaven, jih je pri tako velikem podjetju tudi zaslužil. Toda to možnost je treba izkazati pri obračunu, to se pravi, pri dobičku mlekarine. Morda bi bilo bolje, če bi bil predsednik mlekarine pri svoji plači odvisen od dobička podjetja. Potem bi se za delo in uspeh podjetja gotovo bolj zanimal in bi bil z njim tudi trdnje povezan.

Razen ravnatelja je v podjetju še cela vrsta uslužbencev, ki so prejeli skupno 360 tisoč šilingov plače letno. Razlika med nakupom in prodajo mleka pa je znašala le 420 tisoč šilingov. Razumljivo je, da s tem denarjem ni bilo mogoče kriti vseh režijskih stroškov mlekarine. Pri tem je morala na pomoč vlada in nakazati 290 tisoč šilingov.

Kmetje so v svojih obtožbah proti vodstvu grajali tudi to, da jim plačujejo le 2,5% maščobe, čeprav jih ima normalno mleko 3,5%. En odstotek maščobe je na ta način nekam »odplaval«. Na zbiranju se je tudi izkazalo, da je neka gospodinja, ki ima dve kravi, oddajala mleko in ga pošiljala v isti posodi kot njen sosed, ki je imel tudi dve kravi. Mleko, ki je prišlo v mlekarino v isti posodi, je bilo različno plačano. Ali lahko mlekarina na to odgovori?!

Pri občnem zboru so zahtevali tudi Slovenci svojega odbornika in so ga tudi dobili. Upamo, da bo delo mlekarine v bodoče zadovoljivejše. Vsekakor pa bomo gledali, da bomo na namerne in nenamerne napake opozorili člane mlekarine.

CELOVEC

V nedeljo je bila v slovenski cerkvi v Celovcu lepa slovesnost. Gospod prelat Podgorc, ki je v petek slavil svojo osemdesetletnico je ob asistenci dveh duhovnikov daroval zahvalno sveto mašo. Prav ganljivo je bilo videti gospoda prelata, ko je z izredno lepim in močnim glasom zapel: »Tebe Boga hvalimo«. Za pestrost pobožnosti je lepo poskrbel naš pevski zbor s petjem slovenskih cerkvenih pesmi.

BELA — JEZERSKI VRH

»Človeku ni dobro samemu biti«, pravi sv. Pismo, pa tudi naš kovaški mojster Lojze Lamprecht v Železni Kapli je bil tega mnenja. Odpravil se je zato k štajneru in ga povprašal za Jerico. Lojze je pač hotel imeti gospodinjstvo v svojem domu.

Izgleda, da je bila stvar Jerici kar po volji. Z veseljem je privolila v možitev. Na Svečnico smo imeli zato lepo poroko pri Mariji v Trnju. Prečastiti g. dekan so imeli na novoporočena lep in ganljiv nagovor. Po končani poroki se nas je nad trideset svatov odpeljalo z novoporočencema na nevestin dom. Po stari belski navadi smo se prav dobro imeli. Čeprav je snežilo, da se ni skoro nikamor videlo, smo bili vsi dobre volje. Belski fantje so jo pa tudi ženinu pošteno zagodli. Jerice pač niso hoteli kar tako pustiti iz domače vasi. Postavili so »vrango« in ženin je moral nevesto odkupiti. Ženin in nevesta sta nato še povabila fante na »okne«, pa je bila zadeva urejena.

Vsi znanci in prijatelji želimo mladoporočencema obilo sreče in božjega blagoslova. (Op. ur.: Prosimo dopisnika, da nam oprostijo, ker nismo poročila objavili v prejšnji številki. Zaradi slabih poštne zvez je prišlo poročilo prepozno!)

ZVABEK

Zvabek šteje približno 630 duš. Rojenih je bilo 21 otrok, 14 zakonskih in 7 nezakonskih, 12 fantov in 9 deklic. Umrlo jih je 9: 5 odraslih in 4 otroci (6 žensk, 3 moški).

Porok je bilo 6, svetih obhajil je bilo 7020.

PLIBERK

V nedeljo smo imeli v Pliberku zelo redko slovesnost, ki pa je za nas Slovence velike važnosti. Ta dan je bila namreč otvoritev gostilne pri Brezniku, česar smo bili predvsem Slovenci veseli. Bomo vsaj imeli gostilno, kjer bomo brez skrbi po naše prepevali in govorili ter se nam ne bo treba bati zaničljivih pogledov, ki jih ob slovenski besedi tudi v našem Pliberku ne manjka.

Otvoritev gostilne je bila zelo slovesna. Ker je soupadla s pustno nedeljo, je bil tu-

di ples, ki si ga je predvsem mladina močno želela. Dober most in pa poskočna godba sta zabavali številne goste do ranega jutra.

Omembe vredno je, da so dali Breznikovi nad vrata gostilne dvojezični napis, kar je danes še vedno velika redkost na Koroškem. Morda jih bodo še drugi posnemali?

GORPICE

Mi se pa že res dolgo nismo oglasili. Pa ni nič čudnega, ko je pa krog in krog toliko snega. Tudi zmrzovali smo že precej to zimo, ki je izredno dolga in huda, posebno še tisti, ki imajo bolj malo drv. — Dva mlada para sta poskrbela tudi za malo vaškega veselja. Je že prav tako, smo vsaj vedeli, da je predpust v deželi. Poročila sta se namreč Čepotov Franci in Knaflova Anica. »Ohect« je bila silno prijetna in vesela. Plesali smo, kot že dolgo ne. Seveda so na svatbi ukradli tudi nevesto, kar je naša stara navada. Razen Čepotovega se je okorajžil tudi Krevsov Hanzl, ki se je poročil z Bibiano Kerpold. Vsem želimo obilo božjega blagoslova in zdravega družiča.

DOBRLA VAS

Na pustno nedeljo so nas naši igralci presenetili z zelo dobro prirejeno igro »Voda«. Obilna udeležba je pokazala, kako radi imajo ljudje slovenske prireditve, čuditi niso izrazite komedije. Popoldne pustne nedelje smo kot vidite, res koristno uporabili. Pa ne mislite, da smo na maske pozabili ali pa celo na ples. O ne! Toda o tem vam raje ne bomo veliko govorili, ker se bo gotovo zopet kdo našel, ki bo rekel: kaj ples, delati je treba! Saj ima prav, vendar pa je tudi zabava potrebna in predpust je za norčije pač najpriljubnejši čas. Nekoliko nadolžne zabave nam pač ne bo nihče zameril.

LIBUČE

Iz našega kraja pa bolj malo slišite, zato pa naj danes nekaj zanimivosti sporočimo.

Pred 45 leti je živel pri nas mož, ki je imel skoro sto let. Bil je sila dober in skromen ter je živel kot puščavnik. Tudi zelo moder je bil in ga je staro in mlado rado poslušalo. Nekoč je rekel: »Prišli bodo časi, ko se bo reklo — fantje bežite, dekleta gredo — in takrat bo na svetu hudo. Tole drobiž okrog mene bo te čase verjetno še dočakal.« Zdi se nam, da so ti časi res prišli. V onih časih nedorasli otroci se niso hodili na ples, pa tudi pod okna ne. Če so fantje zasačili kakoga »mlečnozobega« mlečeniča pod oknom, so mu tako zagodili, da jo je pomnil vse življenje. Le kdor je bil sprejet med fante, se je smel ponoči svobodno gibati pod okni izvoljenke. Plesne zabave pa so bile le od letnega sejma do adventa ter od novega leta do pepelnice. Med adventom in postom ni nihče plesal.

Lani je prišel na našo šolo tudi mlad učitelj, ki je otroke prav lepo učil materine besede. Vsi smo ga bili veseli, posebno pa še dekleta. Toliko jih je bilo, ki bi bile radi postale »gospa učiteljeva«, da so se končno steple zaradi njega. In on, namesto, da bi jih pošteno ozmerjal, je prošil za premestitev. Na ta način smo izgubili zelo dobrega učitelja, ki ga bomo težko

dobili nazaj. Proti sedanjim učiteljicim nima sicer nič, a vsakdo ve, da je ena učna moč za našo šolo premalo, posebno še, če je to osamljena ženska. In kdo je tem razmeram kriv? Ali ne prevročekrva dekleta, ki so odpodila tako dobrega učitelja. Že prej so otroci malo znali, sedaj imajo šolo pa le vsak drugi dan. Kaj pa bo iz naših otrok, če bo šlo tako dalje?

Nekdo od prizadetih staršev.

OBIRSKO

Ali veste, kje leži Obirsko? Prav pod Karavankami, ob šumečem obirskem potoku Lepo je tam in dobri ljudje so v tem predelu domovine ter bogaboječji in skromni. Mladina je sicer poina burk in veselja, a vzame življenje tudi resno, če to od nje čas zahteva. Največje pa je veselje, kadar se kdo pripravlja na ženitev. Tako se je pred tedni razvedelo, da si hoče ponosni ženin iz šajde poiskati na Obirskem svojo nevesto. Ko sta ženin in nevesta hotela iti v Železno Kaplo k župniku, da bi vse potrebno uredila, jima je tašča skrila vse dokumente. Potrt in najevojen se je moral ženin vrniti domov. Ženin je poizkusil nato še dvakrat svojo srečo, pa mu je vsakokrat spodletelo. Enkrat mu je nevesta celo iz Kaple ušla domov, ker ji je bilo dovolj »ceremonij«. Ženin je nato še enkrat poizkusil, pa tudi tokrat ni uspel. Napotil se je zato na Belo po srečo, pa mu tudi ni šlo po sreči. Sedaj je zopet doma na šajdi in čaka, kdaj se mu bo sreča zopet nasmehnila. Verjetno je tudi nevesti žal. Najbolje bi bilo, da prideta vsak na pol pota in se vkljub vsemu vzameta. Če se imata rada, bo tudi Bog blagoslovil njuno zvezo.

GLOBASNICA

Za pustno nedeljo smo se pri nas kar dobro imeli in tudi prijetno zabavali. Najprej je bila igra »Lumpacij Vagabundus« nato pa ples, kar je predvsem mlajšim močno prišlo. Če ne bi bili tako veliki snežni zameti, bi bilo gotovo še veliko več ljudi, čeprav je že ob tej udeležbi primanjkovalo prostora. Z nedeljsko prireditvijo smo končali tudi naše predpustne proslave, v postu pa se nameravamo postaviti z resnim delom.

Iz vojnega ujetništva in sicer iz Jugoslavije so se vrnil Sonatov Janez iz Večne vasi, Bavhov Poldi iz Štebna in Franc Pokeršnik iz Globasnice. Iz Rusije pa je prispel Pečov Francelj. Ker se ni nikdar oglašil, je njegov nenadni prihod domače tembolj razveselil. Veliko število ujetnikov, nesrečnih žrtev vojne, pa še vedno čaka v daljni tujini vrnitve v domovino, o mnogih pa ni žal ne duha ne sluha in še vedno ne vemo, če so sploh še pri življenju.

Letošnja zima nam ni nič preveč všeč. Januarja je bil strašen mrz, zdaj pa dan za dnem sneži, da še vozniki opubejejo, ki morajo voziti hode in drva s Pecinih strmih.

Med tem časom pa smo se tudi ženili. Zafranova hiša v Globasnici je dobila mladega gospodarja, hčerka Rozinka pa Florijana iz St. Petra za moža. Veselo »ojset« smo opravljali pri šoštarju. Kumčev Anzej iz Male vasi pa se je oženil v Bukovcih na Jančkov dom, ki po svoji gostoljubnosti slovi daleč naokrog. V dobrski farni cerkvi je svoji izvoljenki Erni obljubil večno zvestobo. Bil srečno!

Legli so zgodaj ta večer. Se nikdar tako brž. Ne Klevžu, ne Neži, ne Jerneju se ni dalo govoriti. Brez besed so sedeli in se gledali.

Tako so v grapi stopili v zimo. Tiho in z nekim pričakovanjem.

Zjutraj so Jernej, dekla in pastir napravili gazi k hlevu, drvarnici, skednju in zatvornici. Snega je čez noč nakomastalo, da so smrekove veje kar visle k tlom. Klevž je z lato otepel sadno drevje. Škoda vsake veje, ki bi se po neumnem odčehnila.

Pičel je prišel po ajdovo moko že s sanmi. Jerneja je kar privzdignilo, ko je zaslišal kraguljčke.

Zdaj je Grapa res v zimi.

Hvala Bogu!

Samo mlin zima ni ustavila. Čez noč je voda padela v prazno, zjutraj navsezgodaj pa na lopatice. Klevž in Jernej sta imela dela čez glavo. Čudnega nič. Prazniki so pred vrati in brez bele moke ni dobrih potic. Jernej se je vrečam privadil. Kar nič slabše jih ni nosil kot Klevž.

»Prekvalo, žganci so te vzdignili«, se smeje Klevž.

»Kar cel brus si postal. Hudimana, še nagnal me boš.«

»Letos še ne. Morda drugo leto.«

Jernej stopa po mlino kot gospodar. Če Klevža ni blizu, zna Jernej vse sam. Ustaviti kolo in ga spet zagnati, ve, kdaj gre kamen na prazno, koliko je treba računati od mernika, še vreče pozna. Grilčeva ima veliko belo zaplato na spodnjem koncu, Kaparjeva ima rdečo številko šest, Matijeveva ima veliko črko M.

»Kakor da si se za mlinarja rodil«, se čudi Klevž.

»Kdo bi si mislil?«

Zima je res zapahnila Grapo, toda Klevž tega še k mari nima. Jernej zna pregnati dolgčas. Marsikaj ve in zna. Šole so le šole. Klevž se ne more načuditi, odkod fant to in ono pobira.

Tako gre grapa s svojimi ljudmi proti Božiču.

*

Klevž je premisljeval ali bi šel k polnočnici ali ne. Burja je sekala čez Grmodo, vzdigovala sneg in se zakajala v okna kakor hud pes. Pot do cerkve ne bo čedna. Pod Vrskami zna biti še zamet.

Jernej se je odločil, da gre. Nikoli še ni bil pri polnočnici v vaški cerkvi. V mestu se zima komaj pozna. Ceste so zorane, pločniki očiščeni. Tu pa je vse tako lepo, snega na obe strani, gazi čez kolena, kakor da hodiš po soteski.

»Pa pojdiva«, se nazadnje odloči še Klevž. »Bova že kako, tudi če je zamet na Vrskah.«

Toplo opravljena sta rinila v klanec. Še v gaz je burja nanesla snega. Dobro, da sta bila oba v škornjih. Skozi smrečje je piskalo, da je Klevž polhovko potegnil čez ušesa.

»Hudimano čuden božič«, se je poganjal za Jernejem.

Na Vrskah je bil res zamet.

»Sem koj vedel«, se je jezil Klevž. »Nemara bo bolje, da obrneva.«

»Nazaj ne greva«, se brani Jernej. »Ovinek napraviva čez gmajno. Pri žaleharjevemu znamenju greva lahko spet na pot. Grem jaz naprej.«

Klevž se vda in stopa v Jernejeve stopinje. Fant je trmast. Potlej prideta spet na pot. Otrkata škornje. Klevž bi rad ubasal čedro, pa ga tako zebe v roke, da še prstov ne čuti.

Prekvata reč!

Do vasi sedaj ni daleč. Burja je res silna, toda luči iz hiš je že videti.

Cerkev je razsvetljena. Jernej se hoče postaviti kar za vrata. Klevž ga potegne s seboj. »V klop greš z menoj. Saj si Klevžov.«

Pokonci hodi Klevž. V prvi moški klopi ima sedež, kakor se za gruntarja spodobi. Bregar, Klemenec, Poglašen in Devs že sedijo. Malo se stisnejo, ko vidijo, da je Klevž pripeljal še Jerneja.

Potlej gospod župnik pristopijo, orgle potresajo zidove in s kora se utrga petje, da človeka kar zanaša ob blaženosti.

Ko učitelj spremilja z violino svetonočno, Jerneja nekaj zadrigne v griu.

Očeta ni in ga nikdar več ne bo. Skoz zameglene oči vidi Klevža, ki se vsekuje v robec.

Le zakaj Klevž veča, ko ni nikogar zgubil, ko ima bogatijo in mir, ko je na svojem gospodar in se mu ni treba potikati po svetu kot njemu?

Potlej stopijo župnik na leco, prebero evangelij in prav na kratko pridigujejo. Jernej sliši samo eno: Nocoj je noč odpustanja, usmiljenja in ljubezni. Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje. Mir...

Jernej samo to čuti, da zanj te besede ne veljajo. On ne more odpustiti. Oče vendar ni kakor jablana, ki jo nekdo odnese. Drugo leto spet rodi. Oče pa se nikdar več ne vrne.

Nikoli!

Skoraj na glas veča Jernej. Drugi bodo vsi skupaj, voščili si bodo praznike in bodo veseli. Saj so morda tudi kaj izgubili. Mogoče hišo, skedenj, hlev, lep gozd, mogoče celo žalujejo za mrtvim. Toda kaj njim. Od obilice so dali kos, on pa vse, kar je imel.

Pri zadnjem evangeliju bi skoraj pozabil vstati. Cerkev se je tresla od petja, v Jerneju pa je bilo mrzlo. Kdo mu je blizu od teh, ki sede v klopih? Nihče. Tujec je med njimi, iz usmiljenja mu dajejo streho in kruh? Kdo je kriv temu? Vojska ali tisti, ki mu je ubil očeta?

Nazaj grede je Klevž dolgo tiho. Šele pri zametu se mu beseda razplete.

»Si se spomnil na očeta, kajne?«

Jernej prikimava.

»Pozabi kar je bilo in odpusti. Življenje je že tako, da si ne da nasprotovati. Če nočeš z njim, te ubije.«

Klevžu gredo besede težko z jezika.

»Ne morem pozabiti in ne odpustiti. Ravno današnji dan me spominja na očeta, na dom in na vse, kar sem zgubil.«

Jerneja se prijemihta.

»Kdor ne odpušta, ne more živeti, Jernej«, se utrga iz Klevža.

»Mogoče, toda tudi sovraštvo je življenje. Včasih napol mrtvi žive samo od misli na maščevanje.«

Potlej se Jerneju globoko vdere in pogovor se pretrga. Klevž gre ob zametu prav do brez in nato nazaj na pot.

Sobota, 22. februarja:
ob 7.10 literarno predavanje
ob 20.10 poročila

Nedelja, 23. februarja:
ob 7.25 jutranji pozdrav
ob 19.30 polurna oddaja
ob 20.10 večerna pesem

Ponedeljek, 24. februarja:
ob 7.10 zdravstveno predavanje
ob 20.15 poročila

Torek, 25. februarja:
jutranja oddaja odpade zaradi zapora toka.
ob 20.15 poročila

Sreda, 26. februarja:
ob 7.10 poročila in komentarji
ob 20.15 poročila

Četrtek, 27. februarja:
ob 7.10 iz svetovnega tiska
ob 19.30 polurna oddaja
ob 20.15 poročila

Petek, 28. februarja:
jutranja oddaja odpade zaradi zapora toka.
ob 20.15 poročila

Morebitne spremembe bomo objavili pravočasno v radiju.

Novice v enem stavku

Predsednik britanskega sodišča v Luebecku v Nemčiji je dobil grozljivo pismo, ker sodi dvanaest nacistov.

V ameriškem področju Nemčije bodo sodili pet industrijcev, ker so pomagali nacistom na oblast.

V Nemčiji je samo v enem tednu umrlo 100 oseb zaradi mraza; v Berlinu pa je 25-tisoč ljudi dobilo težke ozeblin.

Zaradi zamrzlega Baltika so ukinili ves pomorski promet med Švedsko in Dansko.

Poljska je med vojno izgubila 6.028.000 državljanov; 644 tisoč jih je padlo v bojih, ostali pa so umrli zaradi nemškega terorja.

Maršal Montgomery je prispel na oddih v Švicu.

Britanski kolonialni tajnik je izjavil, da Velika Britanija ne namerava odstopiti Cipra Grčiji, pač pa bo dala Cipru liberalnejšo ustavo.

OPOZORILO

Vsem, ki so želeli kupiti naš knjižni kolar, pa ga pri prodajalcih niso več dobili sporočamo, da ga imamo v upravi še nekaj izvodov na razpolago. Naročila sprejema uprava »Koroške kronike« Celovec, Funderstr. 1. Cena posameznemu izvodu je 2,5 šilinga, za poštnino je treba plačati 20 grošev.

Inozemci in preskrba Koroške z mlekom

V zadnjem času so izšla v koroških dnevnikih poročila, ki obravnavajo dobavo mleka za taborišča inozemcev na področju Spittala ob Dravi. Ta poročila so vzbudila vtis, kot da je položaj za Avstrijce slabši kot pa odgovarja dejstvom. Pisano je bilo, da so 1. zahtevali velike, izredne dobave mleka in 2. da bo v bodoče avstrijsko civilno prebivalstvo prejelo samo polovično količino mleka zaradi potrebe teh zvišanih dajatev. Obe ugotovitvi sta zmotni in sta nastali iz nepoznanja dejanskega položaja.

Vzrok za dodatne zahteve v Spittalu je predvsem iskati v pomanjkanju mleka v okraju Beljak, v katerem se nahajajo tri velika taborišča in razen tega še malo karantensko taborišče na Brnici. Zaradi tega je bilo odločeno, da se preskrbuje taborišče šmartno pri Beljaku z mlekom iz špitalskega področja in kasneje tudi še taborišče Kellerberg in Feffernitz. Iz tega sledi, da skupna potreba mleka za tujce ni narasla, čeprav je z dobavami mleka Spittal zdaj težje obremenjen kot doslej.

Ugotovitev, da mora avstrijsko civilno prebivalstvo nositi breme dodatnih dajatev, ki so potrebne iz špitalskega področja, preze popolnoma dejstvo, da prejema vse civilno prebivalstvo Koroške, bodisi Avstrijci ali inozemci polnomastno mleko po isti lestvici. Ta lestvica je sledeča:

Noseči in doječe matere, pol litra dnevno. Otroci do treh let, tri četrt litra dnevno. Otroci od 3. do 6. let, pol litra dnevno. Otroci od 6. do 12. leta, četrt litra dnevno. Ostale skupine potrošnikov niso upravičene prejemat polnomastnega mleka, temveč prejema po en liter posnetega mleka mesečno. Trditev, da bo civilno, to se pravi avstrijsko prebivalstvo v bodoče prejelo dve osminki na teden, se nanaša na normalni obrok mleka na vse odrasle, pa naj bodo Avstrijci ali inozemci.

Sedanja potreba mleka za inozemce v treh D. P. taboriščih Treffling, Spittal in Beljak znaša 1121 litrov polnomastnega mleka dnevno, ki je namenjen izključno le za matere in otroke do 12 let po zgoraj navedeni lestvici. Za taborišči Kellerberg in Feffernitz znaša celotna množina 683 litrov, kar znaša skupno 1804 litre dnevno. Če ni toliko polnomastnega mleka na razpolago, dopolnijo celotno množino s posnetim mlekom.

Odstotek otrok in mater v D. P. taboriščih na Koroškem je kot znano zelo visok. Zaradi tega je tudi potreba po mleku precejšnja. To dejstvo se čisto posebno poudarja, kadar je treba obrniti pozornost na težave, ki jih povzročajo avstrijskemu gospodarstvu navzočnost tako številnih beguncev. Javnost pa se nagiba k temu, da prezre marsikatera druga, omembe vredna dejstva. Ta so razvidna iz statistik o številu inozemcev (vključno D. P.), ki so na Koroškem produktivno zaposleni, o različnih poklicih, v katerih so zaposleni ter o velikem pomanjkanju izučeni delavcev, ki še vedno obstoja. Ta števila kažejo, da se navzočnost velikega števila tujcev na

Koroškem ne izraža samo v gospodarski škodi.

Število preseljenih oseb na Koroškem znaša trenutno 52006. Od teh živi 28840 ljudi izven taborišč, 18502 pa v taboriščih (od tega jih hodi dnevno 2107 na delo) in 4644 neavstrijcev, ki so že pred letom 1938 bivali na Koroškem. Od teh je približno 2000 odraslih zaposlenih.

Po zadnji statistiki Avstrijskega deželnega urada za konec januarja 1947 je 11609 moških in 2762 ženskih inozemcev, skupno torej 14371 na Koroškem poklicno zaposlenih. Delajo v kmetijstvu, kovinski industriji, v stavbarstvu, poleg drugih neizučeni in nespecializirani poklicev.

Iz tega je razvidno, da več kot vsak četrti tujec na Koroškem direktno podpira gospodarstvo dežele, v kateri je trenutno prisiljen biti. Ti zaposleni inozemci zmanjšujejo splošno pomanjkanje delavcev. Konec januarja 1947 je bilo pri delovnih uradih 5154 moških in 2549 ženskih mest prijavljenih kot prostih, skupno torej 7703. Zaposlitev tujcev izvajajo delovni uradi še naprej toda stanovanjsko vprašanje je težavno in doseženi napredek zaradi tega ni tak, kot bi ga bilo želeli. Intenzivno pa se dela na to, da bi ta proces pospešili.

MALI OGLASI

V najem želim vzeti v slovenskem delu Koroške hišico z vrto ali malo posestvo, katero bi bil pripravljen tudi kupiti. Sem izučen tesar in izdelovalec stopnic. Ponudbe poslati na Bernoth Viktor, Tinje 11, p. Tainach 1. K. (Tinje) 268

SLIKE

vseh vrst, povečave in pomanjšanja, umetniške slike, nagrobne slike (po kakršnikoli fotografiji)

VAM NAPRAVI

umetniški atelje
CARL HEDANEK

CELOVEC, Paulitschgasse 13,
tel. 20-90.
Zahtevajte cenike! 228

Zahvala

Vsem, ki ste na kateri koli način z nami sočustvovali ob nenadni izgubi naše nad vse dobre in nenadomestljive mame

PODGORŠEK MARIJE

in se udeležili sv. maše zadušnice v tukajšnji slovenski cerkvi, se prisrčno zahvaljujemo. Posebna zahvala naj velja častiti duhovščini in pevovodju.

Suhadole pri Komendi, Celovec, dne 17. februarja 1947.

273

M a k s, sin,
v imenu vsega sorodstva.

»Si zajel v škorenj, kajne?«
»Nič zato, saj nimava več daleč do doma.«
Klevžarica je dremala pri peči. Pripravila je čaj s slivovko in orehove štruklje.

Jerneju se še jesti ni dosti ljubilo. Preden je legel, je obema voščil praznike.

Neža sama ni vedela, zakaj ji je šlo na vek. Klevž pa mu je samo roko stisnil.

V.

Grape Kralji niso zgrešili. Klevž je njih imena zapisal s kredo na vsa vrata in pridral še novo letnico.

Čas res kar beži.

Potlej se je tudi Jernej že oziral po soncu. Mimo so bili sv. Anton, Boštjan in Neža. Od maše so prinesli žegnane sveče.

Svečnica. Na Grmadi se je sonce že poznalo. Nekaj plavov je zdrknilo pod cesto. Ledene sveče so ginevale. Sv. Valentin je prišel že kar na toпло.

»Iz najhujšega smo že«, je bil vesel Klevž. »Ko se sneg pobere, bo Grapa koj v rožah.«

Še v Jerneju je nekaj odleglo. Skozi zimo se je kar preveč gnal. Nekajkrat je šel v vas, toda vselej se je vrnil nejevoljen in pristujen. Prijatelji, s katerimi je prišel na deželo, so komaj čakali pomladi.

»Tod ni življenja. Mesto je le mesto.«
Jernej jim ni dal prav, čeprav se je tudi njega včasih lotil dolgčas. Vendar so ga toliko zmedli, da je težje živel.

»Kmet samo gara. Še nedelja ni prav njegova. Če ni ma drugega dela, živino mora opravljati.«
Prijatelji so se dežele najedli in s prvim pomladnim soncem so postajali nestrpni.

Klevž in Jernej sta prvo njivo orala na dolinah. Sneg je odlezel, le še na Slemenu se je izmed smrečja belo svetilo. Povsod sonce še ni imelo moči.

Na ozarrah sta obrnila. Klevžu so besede že dolgo ležale na jeziku, le na dan si ni upal z njimi. Bog ve, kako se bo Jernej odločil, če mu samo spomni mesto? Právijo, da je mesto kot hudici. Ko te naveže nase, te ne izpusti. Želiš si miru, toda ne za vedno. Pride čas, ko zahrepeniš nazaj v veselost in ne obdrži te ne pametna

beseda ne svarilo. Z Gregovim je bilo tako. Kar smejal se je, ko je prišel iz mesta. Vse mu je bilo kakor novo, kot pijan je motoglavil prvi teden prek polj in travnikov. Potlej se je vsega naveličal. Čez dobro leto je mislil, da bo od dolgega časa ponorel. Vrnil se je in amen.

To skrbi Klevža. Mlad človek je neumen. Srečo vidi v večji. Ne pomaga mu pridigovanje, ne zgledi. Tišči svoje naprej in hoče z glavo skozi zid.

»Prav pomladansko je danes«, dregne prvi Jernej.

»Navižno je toпло. Prekvato greje.«

Klevžu je všeč, da se je pogovor tako nastavljal. »Sedaj boš moral kmalu nazaj, kajne?« Kar uide Klevžu.

»Ne vem, kako bi napravil«, odgovori Jernej.

»Malo ti je pa le dolgčas«, ga preizkuša Klevž. »Grapa ni mesto.«

Jernej samo prikima. Sam ne ve zakaj, toda kar nekam zavida prijatelje, ki so se odločili.

»Potlej ne misliš ostati«, vrta Klevž naprej in trdo drži za ročice.

»Nisem se še odločil.«

Tako priorjeta do konca. Klevž z otko lušči prst z lemeža. Jernej pa gleda proti Slemenu.

Nato spet obrneta. Dolgo sta tiho. Klevž je že naprej vedel, da mora priti do tega hipa, toda odlašal je z njim do oranja. Oranje je fanta najbolj veselilo, morda ga bo tudi obdržalo. Toda ni kazalo.

»Kdaj boš pa odšel, če se boš tako odločil?«, spet začne Klevž.

»Pojutrišnjem.«

Klevž vidi, da Jerneju ni lahko. Nekam brez volje krampa ob konju.

»Morda se mu je težko odločiti«, upa Klevž in nič ne reče, ko mu drevo vrže iz brazde. Pastirja bi že ozmerjal.

Do južine je njiva že zbranzana. Jernej z očmi boža bleščajočo se prst. Ukrivljena njiva je tako lepa, mehko črna in rahlo valovita. Z zadnjim koncem visi proti Kotnici.

Potlej naložita plug in brano. Jernej sede koj zadaj na soro, tako, da se mu noge vlečejo po tleh.

Do srede ga ni za groš.

V sredo popoldne morajo študentje nazaj. Kdor se odloči za drugo življenje, na tistega ne bodo več računali.

Jernej je kot na trnju. Tudi Klevž in Neža sta iz sebe. Če Jernej odide, bo v Grapi dvakrat bolj dolgčas kot je le kdaj bilo.

V sredo dopoldne odide Jernej v vas. Klevž skoraj samo postopa. Bog ve, kako se bo fant odločil? Če odide, bo v Grapi kot da je nekdo umrl.

K južini Jerneja ni.

Klevž in Neža se gledata. Jernejev stol je prazen, njegova žlica leži na mizi.

»Prezentali ga bodo«, na glas reče Klevž. »Če bi bil sam, bi nemara ostal. Tako ga bodo pa pregovorili. Boš videla.«

Neža gre dvakrat gledat na prag. Nikogar ni na poti. Toda skoraj bi prisegla, da nekdo stoji pri macesnu na Grmadi. Še Klevž gre gledat.

»Človek je in tudi Jernejeve velikosti«, gleda Klevž z roko nad očmi.

Kar nekaj ga zaboli pri srcu.

»Teško mu je, ko se poslavlja, toda pregovorili so ga. Jernej je, nihče drug.«

Šele sredi popoldneva se Jernej vrne. Klevž mu gre nasproti koj, ko ga opazi na ovinku.

Kar bruhne iz njega:

»Kako Jernej, boš ostal?«

Ne more se več zatajevati.

Jernej se nasmehne.

»Ostal, oče, ostal. Z Grmadi je Grapa tako lepa. Vi ne veste, kako je njiva na Dolinah bila blizu. Mislil sem, če bi skočil doli, bi padel ravno na ozare.«

»Potlej imam dobre oči. Pri macesnu si stal, kajne?« Klevž kar mendra.

»Stopiva, da boš južinal. Lačen moraš biti.«

»Nisem. Sem pri Bregarju južinal. Za slovo je vse povabil k sebi. Jaz sem nato kmalu odšel, potlej sem pa še na Grmadi malo posedel. Zdaj bom sam v vasi.«

Ni mogel skriti, da ga je odhod tovarišev vendarle zadel.

(Dalje prihodnjic.)

Mlad, priden in pošten kovač, Slovenec, išče v najem kovaško delavnico. Ponudbe poslati na: Potočnik Franc, D. P. Camp Liechtenstein 13/1, p. Judenburg, Stm. 264

Slovenec, star 23 let, želi spoznati Slovenko od 20 do 24 let radi ženitve; vdove z enim otrokom niso izključene. Slika je zaželena in bo vrnjena. Ponudbe poslati upravi »Koroške kronike« pod značko »Srečna bodočnost«. 269

Slovenec iz Podjune, drž. uslužbenec, z malim posestvom, želi spoznati radi ženitve pošteno Slovenko, staro od 22 do 27 let, ki zna nekoliko kuhati in šivati. Vdove brez otrok niso izvzete. Ponudbe s sliko, ki bo vrnjena, poslati upravi »Koroške kronike« pod značko »Zvestoba«. 271

Soizvedbe:

Naprošam vsakogar, komur je kaj znano o Rajšp Dominiku iz Drvanje, Sv. Benedikt v Slov. gor., naj to sporoči upravi »Koroške kronike« ali Taborišča, D. P. Camp, Spittal a. D. 272

NAŠIM DOPISNIKOM

Prosimo vse dopisnike, katerih dopisi danes niso prišli v »Koroško kroniko« da nam to oprostijo, ker smo morali zaradi »Mladega Korotana« list predčasno zaključiti in nismo mogli objaviti dopisov, ki smo jih prejeli v sredo in četrtek.

NE POTREBUJETE ZDRAVNIKA,

če se zdravite z zdravilnimi zelišči. Zeliščno knjigo lahko naročite za 1.90 šil. pri:

R. PUKSCHITSCH,
Graz, 47-er Str. 15/I. 270

Koruzno slamo

prevzemam v vsaki količini za izdelavo metel in ščetk za ribanje. V ta namen kupim tudi vsako količino domačega sirka.

Tvrška BERGER,

CELOVEC, Mondgasse 2 in St. Veiter
Straße 19. 255